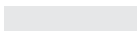

**Polska – Ukraina.
Współpraca
organizacji
pozarządowych**

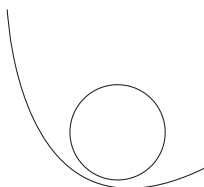
**Fundacja im. Stefana Batorego
Fundacja Edukacja dla Demokracji
Grupa „Zagranica”
Warszawa, wrzesień 2003**

FUNDACJA
IM. STEFANA BATOREGO

Polska – Ukraina.
Współpraca
organizacji
pozarządowych

Fundacja im. Stefana Batorego

ul. Sapieżyńska 10a

00-215 Warszawa

tel. |48-22| 5360200

fax |48-22| 5360220

batory@batory.org.pl

www.batory.org.pl

Autorzy tekstów: **Grażyna Czubek, Piotr Kosiewski, Piotr Tyszko, Anna Wróbel**

Konsultacja: **Krzysztof Stanowski**

Zdjęcie na okładce: **Wiesław Huk** – Mecz siatkówki między samorządowcami z Ukrainy i Polski na przejściu granicznym Budomierz-Hruszew

Zdjęcia: **Urszula Doroszevska** (s. 32), **Wiesław Huk** (s. 38), **Paweł Juszcuk** (s. 30),

Rostysław Kramar (s. 40), **Olesia Sanocka** (s. 27, 28), **Krzysztof Stanowski** (s. 33),

Marija Wanża (s. 29), **archiwum Lwowskiego Oddziału Asocjacji Miast Ukrainy** (s. 36, 37),

archiwum Centrum Szkoleniowego FRDL w Szczecinie (s. 34, 35).

© Copyright for texts by Fundacja im. Stefana Batorego, Warszawa 2003

© Copyright for text „Wspólne problemy, wspólne działania”

by Fundacja Edukacja dla Demokracji, Warszawa 2003

© Copyright for photos by authors.

Opieka artystyczna nad publikacjami

Fundacji im. Stefana Batorego: **Marta Kusztra**

Opracowanie graficzne i skład: **Michał Poloński**

ISBN 83-89406-12-08

Publikacja jest rozpowszechniana bezpłatnie.

Warszawa, wrzesień 2003

Spis treści

Lata doświadczeń i perspektywa europejska	7
Wspólne problemy, wspólne działania	16
Przykłady działań	
Historia – dzieli nas czy zbliża?	25
Pomoc potrzebującym	27
Berdiańsk: miasto otwarte	29
Tatarzy krymscy – witamy w Europie	31
Wsparcie reformy samorządowej	33
Akcja <i>Czysta Ukrajina</i> – <i>czysta Ziemia</i>	36
Rozwój gospodarczy	38
Niezależna prasa	40
Razem do Europy	41
Noty o polskich organizacjach	45
Grupa „Zagranica”	95
Indeks instytucji	98

Lata doświadczeń i perspektywa europejska

Piotr Kosiewski

Na przełomie 2000 i 2001 roku w polskiej prasie ukazały się dwa ważne teksty dotyczące polskiej polityki wschodniej: Bartłomieja Sienkiewicza ogłoszony w „Tygodniku Powszechnym” i Wojciecha Maziarskiego opublikowany przez „Gazetę Wyborczą”¹. Zwłaszcza ten pierwszy wywołał liczne polemiki i oskarżenia, łącznie z podejrzeniami o kwestionowanie dotychczasowej polityki wobec naszych wschodnich sąsiadów². Jednak temperatura tego sporu i liczba polemik mogą świadczyć, że poruszono kwestie poważne, a sprawa naszych relacji ze wschodnimi sąsiadami uważana jest za jeden z istotnych tematów w dyskusji publicznej. Jak podkreślał Sienkiewicz, jego – tak krytykowany – głos był jedynie próbą podsumowania osiągnięć i wypunktowania niepowodzeń, a także namysłem nad realnymi możliwościami państwa polskiego (i posiadanymi narzędziami). Nie wnikając jednak w zasadność stawianych przez niego zarzutów wobec dotychczasowych działań, ani też nie oceniając proponowanej przez niego strategii, trudno nie zauważyć, że w swej analizie Sienkiewicz pominął istotny element współpracy między Polską a jej wschodnimi sąsiadami, jakim są kontakty

¹ Bartłomiej Sienkiewicz, *Pochwała minimalizmu*, „Tygodnik Powszechny”, 24-31 grudnia 2000; Wojciech Maziarski, *Gdzie jest Twój sąsiad?*, „Gazeta Wyborcza”, 6-7 stycznia 2001.

² Wybór głosów z tej dyskusji można znaleźć na stronie internetowej www.batory.org.pl/debaty, tam też opublikowano pełny zapis debaty *O polskiej polityce wschodniej*, zorganizowanej przez Fundację im. Stefana Batorego i redakcję „Tygodnika Powszechnego” (skrót został zamieszczony w „Tygodniku Powszechnym”, 22 kwietnia 2001).

społeczne, a zwłaszcza działalność organizacji pozarządowych po 1989 roku (nawet jeżeli uznamy, że w porównaniu z wymianą gospodarczą ten typ współpracy to drobny element relacji między państwami). Szczególne znaczenie ta działalność ma w stosunkach polsko-ukraińskich, jednak często się o niej zapomina.

Przyglądając się zatem współpracy polsko-ukraińskich organizacji pozarządowych po roku 1989, można podzielić ją – za Krzysztofem Stanowskim³ – na trzy etapy.

Pierwszy – obejmujący lata 1989-1994 – to nawiązywanie kontaktów z partnerami na Ukrainie. Podjęty się tego organizacje mające swe korzenie w działalności opozycyjnej. Wśród nich były między innymi: Fundacja Edukacja dla Demokracji, Helsińska Fundacja Praw Człowieka, Fundacja Ośrodka KARTA, Fundacja Solidarności Polsko-Czesko-Słowackiej czy też Instytut na rzecz Demokracji w Europie Wschodniej IDEE. W 1991 roku powołane zostaje Centrum Analiz Społeczno-Ekonomicznych (CASE) – pierwszy niezależny ośrodek badawczy. W tym też czasie w Fundacji im. Stefana Batorego powstaje Forum Europy Środkowo-Wschodniej, prowadzące w imieniu Fundacji projekty międzynarodowe oraz program Wschód-Wschód, wspierający finansowo działania innych organizacji. Dotacje na współpracę polsko-ukraińską były udzielane także przez fundacje zagraniczne, przede wszystkim amerykańskie: National Endowment for Democracy, Fundację Forda i Fundację Motta.

Drugi etap obejmuje lata 1995-1998. W tym czasie wiele organizacji pozarządowych, mających duże osiągnięcia w działaniach krajowych, otwiera swoje programy międzynarodowe – by wymienić tylko Fundację Rozwoju Demokracji Lokalnej i Fundację Wspomagania Wsi. Natomiast Domy Pojednania i Spotkań, które zostały powołane do prowadzenia działań sprzyjających porozumieniu polsko-niemieckiemu, poszerzyły swoje programy o uczestników ze Wschodu – przede wszystkim z Ukrainy (ale także Białorusi).

Kolejny etap współpracy rozpoczął się w 1999 roku. Zauważyć można znaczący wzrost liczby organizacji współpracujących z partnerami z Ukrainy. W różne formy działania zaangażowały się niemalże wszystkie liczące się polskie organizacje po-

³ Patrz wystąpienie na spotkaniu przedstawicieli organizacji pozarządowych z Wiktorem Juszczenką, premierem Ukrainy, w październiku 2000 roku. Dziękuję Autorowi za udostępnienie tekstu tego wystąpienia.

zarządowe. Jednocześnie partnerów do współpracy znajdują dziesiątki organizacji lokalnych, szczególnie pochodzących z terenu Polski wschodniej i południowej.

Do zwiększenia zainteresowania współpracą z partnerami na Wschodzie niewątpliwie przyczyniły się nowe instytucje wspierające finansowo działalność polskich organizacji pozarządowych. Polsko-Amerykańska Fundacja Wolności stworzyła program stypendialny im. Lane'a Kirklanda oraz program współpracy regionalnej RITA (realizowany przez Fundację Edukacja dla Demokracji). Dzięki współpracy rządów Stanów Zjednoczonych, Polski i Ukrainy powstała Inicjatywa Współpracy Polsko-Amerykańsko-Ukraińskiej PAUCI. Działania polskich organizacji pozarządowych na Ukrainie wspiera także powołana przez polski rząd Fundacja „Wiedzieć Jak”.

Dzięki tym nowym środkom udało się zaangażować we współpracę liczne organizacje dotychczas ograniczające się do działań dotyczących wyłącznie spraw krajowych, a prowadzących cenne, często specjalistyczne projekty. Fundacja SYNAPSIS pomagała w budowaniu współpracy między lekarzami a rodzicami dzieci i dorosłych z autyzmem, Towarzystwo Przyjaciół Tworek *Amici di Tworki* upowszechniało na Ukrainie nowoczesne metody pracy z osobami chorymi psychicznie, zaś Monar prezentował metody profilaktyki i leczenia uzależnień w zakładach karnych. Uruchamiane są także konkursy grantowe, wspierające podejmowanie trudnych społecznie zagadnień, czego przykładem jest ogłoszony w 2003 roku przez PAUCI konkurs na projekty poświęcone problemowi HIV/AIDS, jednemu z najważniejszych wyzwań na Ukrainie.

Przyglądając się głównym obszarom współpracy, należy zauważyć, że większość wspólnych programów dotyczy wymiany i przekazywania polskich doświadczeń we wprowadzaniu reform po 1989 roku. Chodzi o takie zagadnienia, jak: transformacja ustrojowa, przemiany polityczne i ekonomiczne, demokracja lokalna i funkcjonowanie samorządu terytorialnego, media (w tym prasa lokalna). Spośród wielu polskich organizacji zaangażowanych w podobne działania wymienić należy Centrum Analiz Społeczno-Ekonomicznych (CASE), Federację Domów Spotkań, Fundację Edukacja dla Demokracji, Fundację Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych (FISE), Fundację Nowy Staw, Fundację Partnerstwo dla Środowiska, Fundację Rozwoju Demokracji Lokalnej, Fundację Solidarności

Polsko-Czesko-Słowackiej, Fundację im. Stefana Batorego, Fundację Wspomagania Wsi, Helsińską Fundację Praw Człowieka, Instytut Studiów Wschodnich, Wschodnioeuropejskie Centrum Demokracji. Szczególne miejsce zajmuje też wspieranie rozwoju organizacji pozarządowych i wolontariatu na Ukrainie.

Drugi obszar współpracy to uspołecznienie oświaty i reforma systemu edukacji, różne formy pracy z dziećmi, a także wymiana młodzieżowa i studencka (m.in. Dom Pojednania i Spotkań im. Św. Maksymiliana Kolbego, Fundacja Edukacja dla Demokracji, Fundacja Nowy Staw, Małopolskie Towarzystwo Oświatowe, Stowarzyszenie Parlament Młodzieży, Stowarzyszenie „Szkoła Liderów”, Związek Harcerstwa Polskiego, Związek Harcerstwa Rzeczypospolitej).

Wiele organizacji podejmuje ważne problemy społeczne, takie jak sytuacja osób niepełnosprawnych, chorych, przeciwdziałanie i leczenie uzależnień, ochrona praw grup wykluczonych, wspieranie bezrobotnych i przeciwdziałanie bezdomności (m.in. Fundacja Pomocy Wzajemnej Barka, Fundacja SYNAPSIS, Stowarzyszenie Jeden Świat, Stowarzyszenie Wolontariuszy Wobec AIDS, Towarzystwo *Amici di Tworki*, Komisja Edukacji w Dziedzinie Uzależnień Fundacji Batorego). Wreszcie, rozwija się współpraca organizacji ekologicznych (Ekologiczny Klub UNESCO Pracownia na rzecz Bioróżnorodności, Fundacja Nasza Ziemia).

Nie wolno zapominać o współpracy kulturalnej i naukowej (m.in. Fundacja Ośrodka KARTA, Fundacja Pogranicze, Fundacja św. Włodzimierza, Instytut Europy Środkowo-Wschodniej, Instytut Południowo-Wschodni, Kasa im. Józefa Mianowskiego, Kolegium Europy Wschodniej, Polski PEN Club). Szczególne znaczenie miało podjęcie tematów dotyczących wspólnej polsko-ukraińskiej historii, zwłaszcza tragicznych wydarzeń pierwszej połowy XX wieku. Warto wspomnieć tu o cyklu seminariów *Trudne pytania* – wspólnej inicjatywie Ośrodka KARTA, Światowego Związku Żołnierzy AK i Związku Ukraińców w Polsce⁴ – będących próbą stworzenia swoistego katalogu wspólnych ocen wydarzeń w latach 1918-1948 w polskiej i ukraińskiej historiografii i protokołu rozbieżności. Materiałów dostarczają także prace ukraińskich historyków, przybliżające Polakom tamtej-

⁴ Ośrodek KARTA opublikował dziewięć tomów zawierających referaty i zapisy dyskusji.

szy obraz historii, a wydane przez organizacje pozarządowe⁵.

Mówiąc zaś o współpracy kulturalnej, należy pamiętać także o rozlicznych inicjatywach instytucji kulturalnych o różnym statusie (instytucje publiczne, fundacje, stowarzyszenia, *etc.*) finansowanych ze środków pozarządowych. Wymienię tu tylko warszawskie Centrum Sztuki Współczesnej – Zamek Ujazdowski (organizatora najpełniejszego dotąd przeglądu współczesnej sztuki ukraińskiej *Stępy Europy* w roku 1993), redakcje „Krasnogrudy”, „Kresów”, „Literatury na Świecie” i „Przeglądu Politycznego”, pism zamieszczających obszerne wybory przekładów literatury i eseistyki ukraińskiej, a także materiały poświęcone historii i współczesności naszego wschodniego sąsiada, oraz wydawnictwa Czarne, Świat Literacki, UNIVERSITAS – publikujące książki m.in. Jurija Andruchowycza i Mykoły Riabczuka.

W katalogu podsumowującym współpracę organizacji pozarządowych nie może zabraknąć pomocy Polakom – obywatelom Ukrainy (Fundacja Pomocy Polakom na Wschodzie, Stowarzyszenie Wspólnota Polska, Związek Harcerstwa Rzeczypospolitej).

Wymienione obszary obejmują niemalże wszystkie najistotniejsze pola „klasycznej” współpracy międzynarodowej, podejmowanej przez organizacje pozarządowe.

Patrząc na dzisiejszy stan współpracy polskich i ukraińskich organizacji pozarządowych, należy podkreślić, że spośród 2500 dużych organizacji około 550 jest zaangażowanych we współpracę międzynarodową, zaś dla 90 z nich jest ona priorytetem⁶. Współpraca ze Wschodem stała się jednym ze podstawowych pól działań polskich organizacji.

Warto też wspomnieć o finansowaniu tej działalności. Podaję dane za 2002 rok, które dotyczą projektów polsko-ukraińskich, a także inicjatyw wielostronnych z udziałem gości z Ukrainy (przy czym ze środków tych wspierano nie tylko

⁵ M.in. Jarosław Hrycak, *Historia Ukrainy 1772-1999. Narodziny nowoczesnego narodu*, przeł. Katarzyna Kotyńska, Lublin 2000 (wydana przez Instytut Europy Środkowo-Wschodniej), *Historycy polscy i ukraińscy wobec problemów XX wieku*, pod red. Piotra Kosiewskiego i Grzegorza Motyki, Kraków 2000 (wydana przez Fundację im. Stefana Batorego i Wydawnictwo UNIVERSITAS).

⁶ Patrz baza danych na temat działalności polskich NGO poza granicami kraju, prowadzona przez Klon/Jawor. Międzynarodowej działalności polskich organizacji pozarządowych poświęcone jest strona internetowa www.go2east.ngo.pl, a także publikacje *Międzynarodowa działalność polskich organizacji pozarządowych*, pod red. Grażyny Czubek, Warszawa 2002, *Social Diplomacy. The Case of Poland. International Activity of Polish NGO's and Their Dialogue with Government*, ed. Grażyna Czubek, Warsaw 2002.

organizacje pozarządowe, ale także projekty realizowane przez inne podmioty: samorząd, szkoły i uczelnie wyższe).

Fundacja im. Stefana Batorego dofinansowała 29 projektów kwotą 368 353 złotych (oraz przeznaczyła 300 000 złotych na kontynuowanie w latach 2003-2004 przez Fundację Popierania Nauki – Kasę im. Józefa Mianowskiego programu „Stypendia Wschodnie”).

Inicjatywa Współpracy Polsko-Amerykańsko-Ukraińskiej PAUCI wsparła 41 projektów kwotą 3 598 560 złotych.

Program Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności „Przemiany w Regionie – RITA” dotował 40 projektów kwotą 1 266 508 złotych.

Poza tym współpraca polsko-ukraińska była wspierana przez inne fundacje zagraniczne, przede wszystkich amerykańskie, a także finansowana ze źródeł Unii Europejskiej.

Jednak – i to należy podkreślić – nie można powiedzieć, że nie istnieją zagrożenia dla dalszego rozwoju współpracy polskich i ukraińskich organizacji. Osiągnięte przez Polskę i inne kraje regionu sukcesy w procesach transformacyjnych – czego wyrazem jest zaproszenie tych krajów do negocjacji w sprawie członkostwa w Unii Europejskiej, a wreszcie podpisanie traktatu akcesyjnego w kwietniu 2003 w Atenach – skłoniły wielu dotychczasowych sponsorów zagranicznych do wycofania swych środków finansowych z Europy Środkowej i przenoszenia ich do krajów, którym ta pomoc jest bardziej potrzebna. Dotyczy to przede wszystkim funduszy amerykańskich (poszczególne tamtejsze fundacje albo zamykają programy adresowane do tej części Europy, albo też znacząco ograniczają środki przeznaczone na wsparcie polskich organizacji, w tym na współpracę międzynarodową). Niestety, w to miejsce nie pojawiają się – w podobnej skali – środki pochodzące z polskich źródeł prywatnych lub państwowych. Poważnym utrudnieniem jest także dowolność i niejasność procedur przyznawania funduszy będących w gestii instytucji państwowych lub samorządowych, a także rozproszenie środków.

Innym problemem, przed którym stają polskie organizacje pozarządowe, jest postępująca ucieczka Polaków od zaangażowania w sferę publiczną i zamykanie się w sferze prywatnej – o czym ostatnio wiele pisano. Proces ten, chociaż objawia się przede wszystkim w niechęci do udziału w rozmaitych procedurach

państwa demokratycznego (jak wybory), może prowadzić także do obumierania lokalnych inicjatyw pozarządowych, zwłaszcza mniejszych, opierających swe działania na pracy wolontariackiej.

Szansę na poprawienie tej sytuacji daje uchwalenie ustawy o instytucjach pożytku publicznego, uregulowanie kwestii wolontariatu i wprowadzenie możliwości przekazywania przez obywateli jednego procenta swoich podatków organizacjom pozarządowym (dzięki staraniom Ministerstwa Pracy), a także zapowiadana przez Ministerstwo Kultury ustawa o instytucjach kultury. Zmiany te mogą przyczynić się do instytucjonalnego i finansowego wzmocnienia organizacji pozarządowych, a także do usunięcia przynajmniej części patologii. Nie mniejsze znaczenie ma dostrzeżenie przez instytucje państwowe i samorządowe ważnego partnera społecznego w organizacjach pozarządowych, czego znaczącym przejawem jest powołanie Rady ds. Współpracy z Organizacjami Pozarządowymi przy Ministrze Spraw Zagranicznych RP.

Wreszcie dużą szansą są środki z Unii Europejskiej, które w przyszłości mogą zostać wykorzystane na współpracę polskich i ukraińskich organizacji pozarządowych. Wymienię tylko niektóre:

- TACIS Institution Building Partnership Programme (IBPP) – kontynuacja programów TACIS LIEN i TACIS City Twinning Programme. IBPP jest programem uzupełniającym do programów TACIS adresowanych do poszczególnych krajów Wspólnoty Niepodległych Państw oraz Mongolii.
- TACIS Cross-Border Co-operation – Small Projects Facility – program dotyczący obszarów na zachodniej granicy Rosji, Białorusi, Ukrainy i Mołdowy, otwarty dla samorządów lokalnych i regionalnych.
- INTERREG – program dostępny dla państw członkowskich Unii Europejskiej. Finansuje on projekty współpracy regionalnej.

Rozszerzenie Unii Europejskiej może przyczynić się do zwiększenia możliwości międzynarodowych działań organizacji pozarządowych, zwłaszcza współpracy transgranicznej. Nie są to zresztą jedyne fundusze, z których będzie można skorzystać.

Korzystanie ze środków unijnych wymusza na organizacjach pozarządowych wprowadzenie wysokich standardów organizacyjnych i finansowych, a także nabycie umiejętności współpracy z innymi instytucjami, również reprezentują-

cymi odmienne sektory. Jest to konieczne ze względu na wymogi proceduralne, ale także ze względu na skalę dostępnych środków. Proces ten może być także pomocny w korzystaniu w przyszłości z innych środków europejskich niż pieniądze unijne (europejskie fundacje, programy rządowe).

Nie od dzisiaj jednak wiadomo, że źródła finansowania w pewnym stopniu wyznaczają obszary działalności organizacji pozarządowych. Liczenie na to, że środki europejskie w pełni zastąpią dotychczasowe fundusze, zwłaszcza na współpracę międzynarodową, jest złudzeniem. Należy pamiętać, że poza polem zainteresowania programów europejskich mogą pozostać pewne obszary, takie jak wymiana kulturalna (zwłaszcza promocja poprzez kulturę), wymiana naukowa (np. badanie wspólnej przeszłości polsko-ukraińskiej), czy wreszcie wymiana młodzieżowa. To tylko kilka przykładów. W tych obszarach – ale nie tylko – konieczne jest większe zaangażowanie środków zarówno polskich, jak i zagranicznych.

Dlatego tak ważna jest przeprowadzana właśnie reforma zasad działania Fundacji „Wiedzieć Jak”, a także powołanie – w dalszej perspektywie – Polskiego Funduszu Demokracji⁷ lub też innej instytucji wspierającej działalność pomocową. Ważne jest także ponowne rozważenie zasad działania takich instytucji, jak Instytut Adama Mickiewicza, Polska Agencja Inwestycji Zagranicznych (PAIZ) czy Polska Agencja Informacyjna (PAI).

Duże znaczenie będzie miał również sposób wprowadzenia w życie nowych zasad przekraczania granicy polsko-ukraińskiej i udzielania wiz obywatelom Ukrainy.

I wreszcie ostatnie zagrożenie. Wspomniany na wstępie artykuł Bartłomieja Sienkiewicza uznano – niesłusznie – za zachętę do ucieczki od Wschodu. Czy jednak nie jest to poważna groźba? Nie wolno zapominać o skali zadań stojących przed Polską, a także o postępującym rozczarowaniu jakością demokracji u naszych wschodnich sąsiadów – w tym także na Ukrainie.

Nasze elity często deklarują, że Polska, wchodząc do Unii, widzi możliwość nadania nowej jakości własnej, ale i unijnej polityce wschodniej. Próby zdefiniowania tej polityki są podejmowane przez polskie organizacje pozarządowe, prezentujące głos niezależnych ekspertów, by wspomnieć działania Centrum Spraw

⁷ Patrz *Partnerstwo dla polskiej polityki zagranicznej*, pod red. Grażyny Czubek, Warszawa 2002.

Międzynarodowych, Fundacji „Polska w Europie”, Instytutu Spraw Publicznych czy Fundacji im. Stefana Batorego⁸. Jest to głos istotny, czego przykładem może być wkład organizacji pozarządowych w przygotowanie dokumentu *non paper*, poświęconego wymiarowi wschodniemu wspólnej europejskiej polityki zagranicznej, a przedstawionego w tym roku krajom Unii przez polskie władze⁹. Aby przeciwdziałać wspomnianym tu niebezpieczeństwom, ten głos powinien być coraz częściej głosem wspólnym: polsko-ukraińskim.

⁸ Patrz bibliografia: *Overview of Polish Publication About the New Eastern Dimension of the EU*, Warszawa 2003, www.batory.org.pl/pub

⁹ *Non-paper z polskimi propozycjami w sprawie przyszłego kształtu polityki rozszerzonej UE wobec nowych wschodnich sąsiadów*, www.msz.gov.pl

Wspólne problemy, wspólne działania

Anna Wróbel

Według badań polskiego trzeciego sektora, w ciągu ostatnich trzech lat 16% polskich organizacji pozarządowych prowadziło działania na rzecz osób, organizacji i instytucji spoza Polski, z czego najwięcej – 4,1% – na rzecz Ukrainy. Na drugim miejscu znalazły się Niemcy, z którymi współpracowało 2,5% organizacji* . Analizując dane mówiące o około setce polskich organizacji pozarządowych, dla których współpraca zagraniczna jest głównym kierunkiem działania, widzimy, że niemal wszystkie z nich współpracują z Ukrainą. Współpraca ta trwa od początku lat 90. i przybiera dużą skalę – do dziś są to setki projektów i dziesiątki tysięcy osób objętymi różnorodnymi działaniami.

Jako najważniejsze obszary współpracy polskich i ukraińskich organizacji pozarządowych wymienia się najczęściej, za Krzysztofem Stanowskim, trzy sfery: doświadczenia polskich reform (w tym: transformację ustrojową, demokrację lokalną i samorząd, prasę lokalną, prawa człowieka), oświatę i edukację oraz naukę i kulturę. Przyglądając się projektom polsko-ukraińskim podejmowanym w ostatnich latach, można stwierdzić, że te kierunki pozostają aktualne – częściowo dlatego, że są preferowane przez programy grantodawcze, częściowo zaś – bo nadal jest w tych sferach wiele do zrobienia.

* Justyna Dąbrowska, Marta Gumkowska, Jakub Wygnański, *Podstawowe fakty o organizacjach pozarządowych – raport z badania 2002*, dostępny na stronach www.ngo.pl

Projekty z dziedziny transformacji społeczno-ustrojowej rozpoczęły się na początku lat 90. spotkaniami elit politycznych i gospodarczych, na których dyskutowano o polskich przemianach demokratycznych i rynkowych. Do inicjatorów tych kontaktów należało Forum Europy Środkowo-Wschodniej Fundacji im. Stefana Batorego. Później coraz większe znaczenie miała działalność doradczą. Od 1993 roku szeroką i systematyczną działalność doradczą prowadzi na Ukrainie Centrum Analiz Społeczno-Ekonomicznych CASE. Ekspertyzy dotyczące przemian politycznych i gospodarczych w Europie Wschodniej, w tym na Ukrainie, przygotowuje Instytut Studiów Strategicznych z Krakowa (uruchomił on m.in. program badawczy dotyczący polityki makroekonomicznej, mający na celu wypracowanie rekomendacji dla rządu ukraińskiego). W ostatnich latach współpraca w sferze transformacji przybiera formę specjalistycznych eksperckich projektów, prowadzonych przez *think-tanki* z obu krajów. Wraz z wstępowaniem Polski do struktur euroatlantyckich ich przedmiotem stały się polskie doświadczenia związane z integracją europejską i wnioski płynące z nich dla Ukrainy. Przykładem może być m.in. projekt Instytutu Spraw Publicznych dotyczący konsekwencji rozszerzenia Unii Europejskiej i wprowadzenia Układu z Schengen (partnerem z Ukrainy jest Międzynarodowe Centrum Studiów Politycznych); inny przykład stanowi wspólny projekt Fundacji Odrodzenia z Kijowa i Fundacji im. Stefana Batorego „Nowa Unia Europejska i Ukraina”. W ramach obu projektów prowadzone są prace badawcze nad ekonomicznymi i społecznymi skutkami rozszerzenia Unii dla Ukrainy. Propagowanie na Ukrainie polskiej drogi do Unii jest celem projektu Fundacji Edukacja dla Demokracji „Paszport Europejski”, w ramach którego odbyła się wizyta studyjna dziennikarzy ukraińskich w Polsce podczas referendum europejskiego i monitoring procesu referendalnego.

Doświadczenia polskiej reformy administracyjnej, decentralizacji i działalności samorządów lokalnych były przedmiotem polsko-ukraińskich projektów od początku minionej dekady. Wizyty studyjne i staże w Polsce dla przedstawicieli samorządu lokalnego z Ukrainy organizowały m.in. Forum Europy Środkowo-Wschodniej Fundacji Batorego, Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej (FRDL) i jej terenowe oddziały, Fundacja Instytut na rzecz Demokracji w Europie Wschod-

niej IDEE i Fundacja Instytut Studiów Wschodnich. Szczególną rolę we wzmacnianiu samorządów lokalnych na Ukrainie odgrywają programy realizowane w ostatnich latach przez FRDL, obejmujące szkolenia z zakresu samorządności i administracji publicznej oraz pomoc w tworzeniu na Ukrainie regionalnych centrów szkoleniowych. Polskie doświadczenia wykorzystane zostały w programach rozwoju społeczności lokalnych wprowadzanych na Ukrainie – jak Akademia Rozwoju Lokalnego, prowadzona przez Fundację Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych FISE w latach 2000-2002, czy projekt upowszechnienia na Ukrainie metody CAL, podjęty w roku 2002 przez Stowarzyszenie Centrum Aktywności Lokalnej.

Rozpoczęte na początku lat 90. projekty przeznaczone dla ukraińskich mediów służyły przede wszystkim dostarczeniu środowiskowi opiniotwórczym wiarygodnej informacji na temat współczesnej Polski i Ukrainy. Z czasem pojawiły się projekty bardziej specjalistyczne i „techniczne”, których celem była pomoc w rozwoju profesjonalnych i niezależnych mediów na Ukrainie. Spośród projektów dotyczących różnych aspektów funkcjonowania mediów (zarządzania, promocji, reklamy, technik edytorskich, kolportażu, jak również etyki dziennikarskiej i dziennikarstwa śledczego) należy wymienić także i szkolenia organizowane przez Fundację Solidarności Polsko-Czesko-Słowackiej oraz przez nieistniejący już Instytut na rzecz Demokracji w Europie Wschodniej IDEE. Dziś projekty „medialne” rozwijają się w dwóch kierunkach. Programy szkoleniowe nabierają form instytucjonalnych – pięcioletni program stypendialny dla młodych dziennikarzy z Europy Wschodniej, w tym z Ukrainy, otwiera Fundacja Centrum Prasowe dla krajów Europy Środkowej i Wschodniej. Z drugiej strony, coraz więcej uwagi poświęca się gazetom lokalnym i roli, jaką odgrywają w integracji i aktywizacji społeczności lokalnych. Projekty dla ukraińskich gazet lokalnych prowadzi Wschodnioeuropejskie Centrum Demokratyczne we współpracy ze Stowarzyszeniem Gazet Lokalnych. Organizatorem warsztatów dziennikarskich z udziałem młodzieży z Ukrainy były też Dom Pojednania i Spotkań im. Św. Maksymiliana Kolbego z Gdańska i Fundacja Nowy Staw z Lublina.

Ważnym obszarem współpracy pozostaje oświata i edukacja. Doświadczenia polskiej reformy oświaty zaczęły docierać na Ukrainę w połowie lat 90. za po-

średnictwem Fundacji Edukacja dla Demokracji i Fundacji IDEE. W ciągu dziesięciu lat w warsztatach, seminariach i stażach uczestniczyło kilka tysięcy nauczycieli, doradców metodycznych, dyrektorów szkół. Wydano kilkanaście broszur i poradników metodycznych dla nauczycieli. Program „Mała Szkoła”, obejmujący szkolenia i staże dla małych szkół wiejskich z Ukrainy, rozpoczęło w 2001 roku Centrum Inicjatyw Oświatowych. Ideę wykorzystania na Ukrainie stosowanych w Polsce procedur mierzenia jakości pracy szkół podjęło Stowarzyszenie Edukatorów. Pojawiają się nowe inicjatywy, dotyczące jakości kształcenia i nowoczesnych metod edukacyjnych, jak: warsztaty metodyczne dla nauczycieli prezentujące metody nakierowane na rozwój uczniów (organizowane przez Centrum Kształcenia Liderów i Wychowawców im. Pedro Arrupe), staże dla nauczycieli ze Lwowa (prowadzone przez Fundację „Solidarna pomoc szkole”) czy szkolenia dotyczące wykorzystania nowych technologii (multimediów), których organizatorem jest Katolickie Centrum Edukacji Młodzieży KANA. Nauczyciele z Ukrainy byli również uczestnikami warsztatów poświęconych stosunkom polsko-ukraińskim, organizowanych przez Wspólnotę Kulturową „Borussia”. Jednocześnie coraz częściej kontakty szkół i nauczycieli nawiązywane są bez pośrednictwa organizacji pozarządowych: szkoły z Polski same przygotowują programy edukacyjne (np. konspekty zajęć na temat historii Polski i Ukrainy czy edukacji obywatelskiej), do których realizacji zapraszają placówki z Ukrainy. Samodzielnie znajdują też partnerów do współpracy, włączając szkoły z Ukrainy do wymiany ze szkołami z Europy Zachodniej. Wśród inicjatyw dotyczących oświaty wciąż niewiele jest projektów dotyczących samorządności uczniowskiej.

Współpraca naukowa z Ukrainą jest prowadzona przez organizacje pozarządowe mające programy stypendialne, a także przez ośrodki naukowo-badawcze o statusie organizacji pozarządowych. Od 1994 roku stypendia dla naukowców z Europy Środkowo-Wschodniej przyznaje Kasa im. Józefa Mianowskiego przy wsparciu Fundacji na Rzecz Nauki Polskiej, Fundacji im. Stefana Batorego oraz Programu „Przemiany w Regionie – RITA” Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności. Stypendyści odbywają w polskich ośrodkach i instytucjach badawczych staże, trwające od miesiąca do roku. Odsetek stypendystów z Ukrainy jest stale wysoki i waha

się pomiędzy 40 a 50% liczby przyznanych stypendiów. Obywatele Ukrainy mogą również ubiegać się o stypendia programu im. Lane'a Kirklanda Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności. Program prowadzony od 2001 roku jest wzorowany na amerykańskim Programie Fulbrighta i służy przekazaniu polskich doświadczeń transformacji młodym liderom ze środowisk akademickich, jak również z administracji publicznej, polityki, gospodarki i mediów. Pobyt w Polsce trwa od dwóch do trzech semestrów. Również i tu stypendyści z Ukrainy stanowią najliczniejszą grupę (ponad 1/3), a najwięcej zgłoszeń napływa właśnie z Ukrainy.

Jako specyficzny dla kontaktów polsko-ukraińskich obszar można wskazać współpracę naukowo-badawczą, podejmowaną przez organizacje pozarządowe. Dotyczy ona przede wszystkim wspólnej historii i „trudnych pytań” z dziedziny stosunków polsko-ukraińskich w XX wieku. Działalność badawcza, wydawnicza i edukacyjna takich organizacji pozarządowych, jak Południowo-Wschodni Instytut Naukowy w Przemyślu czy Fundacja Ośrodka KARTA, odegrała ogromną rolę w dialogu polsko-ukraińskim. W tym obszarze mieszczą się również badania i publikacje Instytutu Europy Środkowo-Wschodniej w Lublinie, który był także jednym z inicjatorów Europejskiego Kolegium Polskich i Ukraińskich Uniwersytetów, pomyślanego jako załączek uniwersytetu polsko-ukraińskiego. Jednak, mimo ogromnego dorobku, ten rodzaj pracy organizacji pozarządowych, zakładający długoterminowe działania o trudno mierzalnych efektach, nie znajduje wystarczającego finansowego zabezpieczenia. Coraz trudniej znaleźć dla niej miejsce w specjalizującym się trzecim sektorze.

Współpraca kulturalna to przede wszystkim promocja współczesnej sztuki i literatury ukraińskiej w Polsce, prowadzona nie tyle przez organizacje pozarządowe, ile przez instytucje kultury (teatry, galerie, wydawnictwa), które korzystają ze środków pozarządowych. Dla propagowania kultury ukraińskiej istotne znaczenie mają przedsięwzięcia organizowane przez Związek Ukraińców w Polsce i jego terenowe oddziały; największe z tych wydarzeń, Festiwal Kultury Ukraińskiej, przyciąga obok gości z Ukrainy i ukraińskiej społeczności w Polsce coraz liczniejszą nie-ukraińską publiczność. Uczestnicy z Ukrainy, wśród innych gości z Europy Środkowo-Wschodniej, biorą udział w projektach i przedsięwzięciach Fundacji Pogranicze z Sejn czy Fundacji Muzyka Kresów. Spośród siedmiu osób z

Ukrainy, które w 2002 roku otrzymały stypendium „Looking Inside” (staże dla animatorów i menadżerów kultury z regionu Europy Środkowo-Wschodniej i Azji Centralnej, przyznawane przez Arts and Culture Network Program), aż pięciu wybrało Polskę jako miejsce swojego stażu. Pojawiają się nowe, cykliczne inicjatywy – w 2001 roku odbył się po raz pierwszy festiwal kultury ukraińskiej *Ukraina Viva!*, organizowany przez Kolegium Europy Wschodniej z Wrocławia – jego druga edycja odbędzie się w październiku 2003 roku.

Czy obok wymienionych wcześniej dziedzin pojawiają się we współpracy polsko-ukraińskiej nowe obszary? Od końca lat 90. coraz większą rolę odgrywają w niej działania związane z najbardziej dotkliwymi problemami społecznymi: ubóstwem, uzależnieniami, marginalizacją społeczną. Zapotrzebowanie na polskie rozwiązania w tych sferach, w których pomoc państwa jest niewielka lub niewystarczająca, jest ogromne – często jest to przystawione przecieranie szlaków. Współpracę z ukraińskimi organizacjami pracującymi na rzecz osób ubogich i bezdomnych prowadzi Fundacja Pomocy Wzajemnej *Barka* i Stowarzyszenie „Emaus”. Modele akcji charytatywnej stosowane w Polsce (*Ekipa Świętego Mikołaja*) przenosi na Ukrainę Stowarzyszenie „Dzielimy się tym, co mamy”. Fundacja na Rzecz Umocnienia Więzy Rodzinnych i Społecznych SYNOPSIS wspomaga od 2001 roku tworzenie we Lwowie od podstaw profesjonalnej pomocy dla rodzin dzieci autystycznych. Regularną współpracę z Ukrainą prowadzi Towarzystwo Przyjaciół *Twoerek Amici di Tworki*, organizujące szkolenia i warsztaty z zakresu pomocy osobom chorym psychicznie i ich rodzinom, metod terapii, rehabilitacji i integracji w środowisku. Polskie doświadczenia pracy z osobami niepełnosprawnymi poprzez zajęcia integracyjne i artystyczne propaguje na Ukrainie Rekreacyjny Klub Nieprzetartego Szlaku. Profesjonaliści z Ukrainy brali udział w szkoleniach z zakresu prewencji i walki z handlem kobietami, prowadzonych przez Fundację *La Strada*.

Projekty z dziedziny przedsiębiorczości i biznesu, choć są podejmowane najczęściej nie przez organizacje pozarządowe, lecz przez struktury związane z samorządem i administracją lokalną (agencje rozwoju regionalnego, centra przedsiębiorczości, ośrodki doradztwa), stanowią ważną część współpracy polsko-ukraińskiej: od roku 1999 kilkadziesiąt projektów z tej dziedziny zostało wspartych przez program Polsko-Amerykańsko-Ukraińskiej Inicjatywy Współpracy PAUCI. Są one

również częściej podejmowane we współpracy z partnerami z Ukrainy niż z pozostałymi wschodnimi sąsiadami, jak Białoruś czy Rosja (obwód kaliningradzki). Organizacje pozarządowe zajmują się wspieraniem rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw oraz tworzeniem środowiska sprzyjającego inicjatywom gospodarczym, zwłaszcza takim, które mają wpływ na rozwój lokalny. Dzieje się to poprzez wszelkiego rodzaju szkolenia: od podstaw (jak założyć własną działalność gospodarczą), po szkolenia i pomoc techniczną dla ukraińskich inkubatorów przedsiębiorczości (tego rodzaju współpracę podejmowała m.in. Fundacja Tomaszowski Inkubator Przedsiębiorczości). Inne projekty skupiają się na tworzeniu takich mechanizmów pobudzania i wsparcia biznesu, jak poręczenia kredytowe czy ubezpieczenia eksportu – projekt tworzenia funduszu poręczeń na wzór polskiego modelu realizuje Stowarzyszenie „Radomskie Centrum Przedsiębiorczości”. Nawiązywaniu kontaktów gospodarczych służą misje i fora gospodarcze, a także staże w polskich firmach (organizatorem ich był Instytut Studiów Wschodnich). Mają one szczególne znaczenie dla obszarów przygranicznych, stąd też wiele projektów ma za cel ożywienie współpracy gospodarczej pomiędzy rejonami pogranicza. Przykładowo, cykl wizyt, targów gospodarczych i szkoleń dla przedstawicieli agrobiznesu z sąsiadujących rejonów Lubelszczyzny i Wołynia organizowała Fundacja Akademii Rolniczej w Lublinie im. Wincentego Witosa. Kontakty branżowe, służące przekazywaniu nowych technologii i kwalifikacji, podejmowane są przez stowarzyszenia zawodowe. Znaczna część projektów dotyczy informacji użytecznej dla przedsiębiorców – wiedzy o rynkach obu państw, przepisach prawnych i podatkowych, cłach, otoczeniu biznesu (dla przykładu, polskie tłumaczenie ukraińskich kodeksów celnych przygotowywał Instytut Integracji Europejskiej, zaś informator o małym i średnim biznesie na polsko-ukraińskim pograniczu – Fundacja Karpacka). Warto wspomnieć o wspólnych przedsięwzięciach, które dotyczą przedsiębiorczości na obszarach wiejskich, agrobiznesu i przemian w sektorze rolniczym (wśród nich m.in. projekty Fundacji IDEE i Centrum Doradztwa Rozwoju Rolnictwa i Obszarów Wiejskich „Poświętne” oraz warsztaty dla przedsiębiorców sektora rolnego organizowane przez Stowarzyszenie „Wieś i Europa”), a także nierolniczych form przedsiębiorczości. Pojawiają się projekty z dziedziny agroturystyki, jak szkolenia i wizyty studyjne dla właścicieli gospodarstw agroturystycznych z rejonu Karpat, organi-

zowane przez Stowarzyszenie Educom i PTTK, czy wizyty studyjne dla kobiet-przedsiębiorczyń z obwodu charkowskiego, prowadzone przez Stowarzyszenie Kobiet Aktywnych i Twórczych.

Rozwój sektora pozarządowego na Ukrainie następuje niejako „sità rzeczy” wraz z rozwojem współpracy polskich i ukraińskich organizacji, jednak część działań polskich organizacji skierowana jest szczególnie na rozbudowę i podnoszenie kwalifikacji ukraińskiego trzeciego sektora. Wizyty studyjne i staże w Polsce przeznaczone dla przedstawicieli ukraińskich organizacji zaowocowały nawiązaniem kontaktów z Ukrainą przez mniejsze organizacje, spoza centrum kraju i dużych miast. W latach 90. polskie organizacje prowadziły również działalność szkoleniową z zakresu funkcjonowania trzeciego sektora – zakładania i zarządzania organizacją, finansowania, współpracy z samorządem lokalnym. Przy wsparciu Fundacji Edukacja dla Demokracji powstały na Ukrainie cztery zespoły trenerskie, zaś około 150 osób przeszło szkolenia organizowane przez Fundację Partners Polska. Powstały całociowe programy szkoleń, adaptowane do potrzeb ukraińskich organizacji, jak Szkoła Liderów. W ostatnim czasie coraz częściej pojawiają się projekty dotyczące organizacji wolontariatu i wykorzystania potencjału wolontariuszy w pracy organizacji pozarządowych. Inną formą wsparcia ukraińskich organizacji była pomoc finansowa – przyznawane w formie konkursu małe granty – i ekspercka – ewaluację 13 ukraińskich centrów wspierania organizacji pozarządowych przeprowadziła w 2000 roku Fundacja Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego. W tej sferze współpracy mieści się również działalność wydawnicza (materiały szkoleniowe powstające w ramach projektów, biuletyny) i informacyjna. Chęć nawiązania kontaktów po drugiej stronie granicy, jaką wykazują i polskie, i ukraińskie organizacje, wskazuje na potrzebę silniejszych działań informacyjnych.

Zmianie ulega widoczna jeszcze trzy lata temu dysproporcja w geograficznym rozkładzie kontaktów pomiędzy polskimi i ukraińskimi organizacjami, polegająca na licznych i trwałych kontaktach nawiązanych z Ukrainą Zachodnią, a także Krymem, a sporadycznych – ze wschodem kraju. Szczególne znaczenie miała obecność Polaków na Krymie w czasie budowania tam od podstaw społeczeństwa obywatelskiego.

Dziś do grupy partnerów polskich organizacji dołączyły organizacje z Charkowa, Doniecka, Berdiańska i Odessy, choć kontakty z Galicją czy Wołyniem, łatwiejsze do nawiązania i utrzymania ze względu na bliskość granicy, nadal przeważają. Do aktywniejszych działań na Ukrainie Wschodniej zachęcają grantodawcy. Jednocześnie coraz więcej polskich organizacji stara się dobierać partnerów z różnych regionów lub włącza do istniejącej już współpracy z zachodnioukraińskimi organizacjami nowych uczestników ze wschodu kraju. Najślabiej na tej „mapie kontaktów” widoczne są organizacje z centralnej Ukrainy (poza Kijowem). W Polsce zaś we współpracę polsko-ukraińską włączają się ośrodki z mniejszych miast (w tym organizacje lokalne), często rozpoczynające w ten sposób działalność międzynarodową.

Za sukces współpracy polskich i ukraińskich organizacji w ostatnich latach należy uznać coraz większą liczbę projektów, które wyrastają z konkretnych problemów i dostarczają konkretnych metod ich rozwiązywania. Są to z jednej strony projekty społeczne, z drugiej – ekspertyzy polityczno-ekonomiczne. W obu przypadkach organizacje pozarządowe stają się autorami i realizatorami coraz bardziej specjalistycznych i profesjonalnych zadań. Sukcesem jest również wzrost liczby inicjatyw lokalnych, które podejmowane są na coraz niższych szczeblach i rozwój coraz sprawniej nawiązywanych bezpośrednich kontaktów. Otwartą kwestią pozostaje przyszłość takich sfer współpracy, które mają charakter czasochłonnych inwestycji, a których efekty są płynne i trudne do oszacowania: kultury, projektów badawczych i wymiany młodzieży. Pozostając na uboczu zainteresowań funduszy grantodawczych, wciąż nie znajdują wystarczającego wsparcia ze strony instytucji państwowych czy samorządu.

Przykłady działań

Piotr Tyszko

Historia – dzieli nas czy zbliża?

Przez kilkadziesiąt lat panowania systemu komunistycznego Polacy i Ukraińcy nie mieli możliwości prowadzenia swobodnego dialogu na temat wspólnej historii. Dialog taki toczył się przede wszystkim w ośrodkach emigracyjnych. Duże znaczenie miały także nieoficjalne kontakty historyków obu narodów. Rezultaty niezależnych badań były publikowane przede wszystkim poza granicami bloku komunistycznego oraz w „drugim obiegu”.

Swobodny dialog polskich i ukraińskich historyków mógł zaistnieć dopiero po odzyskaniu przez oba narody suwerenności. W dzisiejszych debatach obok publicznych instytucji naukowych ważną rolę odgrywają organizacje pozarządowe.

Żyjące dziś pokolenie historyków korzysta z przywileju pracy bez presji ideologii totalitarnych i nacjonalistycznych. Naukowcy opisują na

nowo historię stosunków polsko-ukraińskich. Zwracają uwagę nie tylko na to, co nas dzieliło, ale i na to, co było wspólne. Wyjaśniają kwestie sporne i zapętniają białe plamy.

Ośrodek KARTA w 1994 roku zorganizował międzynarodową konferencję „Polacy i Ukraińcy 1918–1948. Trudne pytania”. To wydarzenie zainicjowało stałe spotkania naukowców z obu krajów, poświęcone polsko-ukraińskim stosunkom w pierwszej połowie XX wieku. Seminaria były organizowane dwa razy w roku, na przemian w Warszawie i Łucku. Organizatorami byli Światowy Związek Żołnierzy AK (Okręg Wołyń) i Związek Ukraińców w Polsce (przy udziale Ośrodka KARTA i Uniwersytetu Wołyńskiego w Łucku). Na każdym spotkaniu prezentowano wybrane zagadnienia z punktu widzenia polskiej i ukraińskiej historiografii, a następnie uczestnicy seminarium dyskutowali o spornych punktach, co miało prowadzić do zredagowania ostatecznego protokołu uzgodnień i rozbieżności. Ten trudny dialog pozwolił – mimo emocji związanych z pamięcią o bolesnych wydarzeniach – wypełnić wiele luk w wiedzy historycznej.

Zapis dyskusji został opublikowany przez Ośrodek KARTA w dziewięciu tomach, częściowo także po ukraińsku. Ośrodek KARTA zbiera także dokumentację tych wydarzeń oraz inicjuje dalsze badania prowadzone przez historyków.

Południowo-Wschodni Instytut Naukowy w Przemysłu został powołany w roku 1990 jako organizacja społeczna. Jego celem jest prowadzenie badań nad mniejszościami narodowymi oraz stosunkami Polaków z narodami południowo-wschodniej Europy, zwłaszcza z Ukraińcami. Instytut prowadzi badania naukowe, wzbogaca i udostępnia swój księgozbiór, organizuje seminaria oraz publikuje książki i materiały źródłowe. Wydał ponad dwadzieścia publikacji na temat Ukrainy i Ukraińców.

W roku 1999 Instytut zrealizował projekt „Partnerstwo na przekór stereotypom – edukacja historyczna na polsko-ukraińskim pograniczu etnicznym”, skierowany do młodych polskich i ukraińskich naukowców. W programie znalazło się seminarium na temat konfliktów polsko-ukraińskich w XX wieku oraz dwa spotkania młodzieży polskiej i ukraińskiej, poświęcone kulturze ukraińskiej i stosunkom polsko-ukraińskim. Odbyły się również publiczne wykłady, wystawa książek oraz wymiana stażystów.

Instytut prowadzi „Seminarium narodowościowe” dla uczniów starszych klas przemyskich szkół średnich (w tym dla szkoły z ukraińskim językiem nauczania). Młodzież polska i ukraińska spotyka się raz w tygodniu na dwugodzinnych zajęciach z zakresu problematyki narodowościowej, stosunków polsko-ukraińskich i wzajemnego przenikania kultur na pograniczu etnicznym. Celem programu jest wzajemne poznawanie się i przełamywanie funkcjonujących stereotypów o Ukraińcach i Polakach.

W roku 2003 Instytut zaprezentował grupie ukraińskich historyków zasady prowadzenia pozarządowej placówki naukowo-edukacyjnej, co ma się przyczynić do powstania podobnej instytucji na Ukrainie. Instytut był także głównym organizatorem międzynarodowej konferencji „Polsko-ukraińska współpraca transgraniczna i regionalna w perspektywie przystąpienia Polski do Unii Europejskiej”, która odbyła się w maju 2003 roku w Przemyślu.

Pomoc potrzebującym

Pomysł powołania Fundacji Wzajemnej Pomocy „Oselia”¹ narodził się w 2002 roku podczas stażu w placówkach polskiej organizacji Fundacja Pomocy Wzajemnej Barka przedstawiła lwowskiej organizacji „Dorooha”, pracującej z osobami uzależnionymi. Ważną inspiracją były także doświadczenia Stowarzyszenia „Emaus” z Lublina. Podobnie jak polscy partnerzy, „Oselia” stara się wspierać osoby wykluczone ze społeczeństwa, ucząc je samopomocy.

Wieczera dla samotnych w katedrze Św. Jana

¹ Słowo „oselia” oznacza dom, sadybę, osadę.

Wspólnota przy pracy

W Wigilię Bożego Narodzenia, 6 stycznia 2003, odbyła się na terenie Katedry Św. Jura wigilia dla samotnych i ubogich, zorganizowana przez wspólnotę „Oselia”, Szpital im. Metropolity Szeptyckiego i Katedrę. Ponad 300 bezdomnych i samotnych wspólnie modliło się, spożywało wieczerzę, śpiewało kolędy – przeżyło Święty Wieczór z dala od swej codziennej samotności i beznadziei. W Niedzielę Wielkanocną już ponad 1000 osób przyszło do Katedry Św. Jura świętować Zmartwych-

wstanie Pańskie razem ze wspólnotą. Przyszli nie tylko po kawałek chleba, ale po miłość, godność, poczucie solidarności. Lwowskie świąteczne spotkania wzorowane są na tych organizowanych od lat przez Fundację Barka w Poznaniu.

W roku 2003 wspólnota „Oselia” przystąpiła do tworzenia wspólnoty życia i pracy ludzi wykluczonych – bezdomnych, uzależnionych czy niepełnosprawnych – wzorowanej na wspólnotach inicjowanych przez Barkę i „Emaus”. Dzięki pomocy Emaus International zakupiono dom w podlwowskich Wynnykach. Ciekawa jest historia tego miejsca – w tym budynku w czasach radzieckich mieścił się nielegalny żeński klasztor grekokatolicki. Dom został wyremontowany przez pracowników organizacji i wolontariuszy. Latem zamieszkało w nim pierwszych pięcioro członków wspólnoty, którzy, razem z kolejnymi dziesięcioma osobami, pracują w warsztacie artystycznej renowacji mebli. Zbierane od mieszkańców Lwowa sprzęty są naprawiane, upiększane i sprzedawane. Dzięki pracy członkowie wspólnoty „Oselia” odzyskują niezależność i poczucie własnej wartości. Organizacja zapewnia im też wsparcie psychologa oraz umożliwia uczestnictwo w kursie komputerowym.

Pracownicy i wolontariusze lwowskiej organizacji kilkakrotnie brali udział w stażach i wizytach studyjnych we wspólnotach Barka i „Emaus”. Uczestniczyli w

„barkowej” Wigilii i śniadaniu wielkanocnym w Poznaniu, co zainspirowało ich do przygotowania wspomnianych już spotkań we Lwowie. Także przedstawiciele polskich partnerów nieraz przyjeżdżali na Ukrainę. Przekazywali swoje doświadczenia i pomagali w organizacji świątecznych spotkań i przy remoncie budynku w Wynnykach. Obecnie rozpoczyna się roczny pobyt we wspólnocie specjalisty z Barki, który jako wolontariusz prowadzi kursy komputerowe. Z Polski przyjechał także instruktor, który uczy członków wspólnoty renowacji mebli.

Berdiańsk: miasto otwarte

Do niedawna mało kto w Polsce słyszał o Berdiańsku, mieście położonym nad Morzem Azowskim, w odległym zakątku Ukrainy. Obecnie kolejne polskie organizacje pozarządowe są zapraszane do współpracy przez tamtejsze organizacje.

Duże znaczenie dla rozwoju tej współpracy miał pobyt w Polsce – jako stypendystki programu Lane’a Kirklanda w latach 2001-2002 – mieszkanki Berdiańska, Mariny Gudź. Tematem jej studiów był rozwój samorządności i decentralizacja systemu kierowania państwem. Dzięki nawiązanym przez nią kontaktom z polskimi organizacjami pozarządowymi, w Berdiańsku podjęto liczne inicjatywy poprawiające jakość życia mieszkańców miasta.

Dla mieszkańców Berdiańska najbardziej odczuwalne jest wprowadzanie w urzędzie miasta – po raz pierwszy na Ukrainie – systemu zarządzania jakością ISO 9001. Procedurą objęte są wydziały zajmujące się obsługą mieszkańców. Widocznym znakiem nowych porządków w ratu-

Marina Gudź z merem Berdiańska, Waterijem Baranowem

Stowarzyszenie Europejska Droga podczas parady z okazji miejskiego święta młodzieży

szu jest stworzenie nowoczesnego punktu obsługi interesantów, którzy otrzymują tam precyzyjną informację o wszelkich procedurach administracyjnych. Proces certyfikacji ISO 9001 ma nie tylko usprawnić pracę urzędu, ale i spowodować zmianę mentalności jego pracowników.

Ków. Jesienią 2003 roku berdiański urząd miejski będzie spełniał warunki otrzymania tego certyfikatu. Projekt jest realizowany wspólnie z lubelską Fundacją Młoda Demokracja, przy współpracy z Centrum Szkolenia Samorządu i Administracji w Lublinie i z Urzędem Miasta Bychawa.

Akademia Młodych Liderów Berdiańska zgromadziła 14 z 18 działających w mieście organizacji młodzieżowych. W ramach Akademii młodzi społecznicy realizują program wychowawczy wzorowany na doświadczeniach lubelskiej Fundacji „Szczęśliwe dzieciństwo”. Podczas warsztatów i stażu w Fundacji ukraińscy działacze zapoznali się z wypracowaną przez nią metodyką pracy w społeczności lokalnej. W pierwszej wspólnie zorganizowanej akcji 240 wolontariuszy sprzątało berdiańską mierzeję – popularne miejsce odpoczynku mieszkańców miasta. Zbierali śmieci i sadzili drzewa. Młodzież zorganizowała także świąteczny koncert dla weteranów II wojny światowej. Akademia Młodych Liderów Berdiańska stała się kuźnią kadr dla organizacji pozarządowych, przygotowując ich do planowania i prowadzenia działań lokalnych, pozyskiwania funduszy i sojuszników, współpracy z władzami miejskimi, aktywizowania społeczności poprzez tworzenie samopomocowych grup zadaniowych.

W 2002 roku Marina Gudź założyła młodzieżowe stowarzyszenie Europejska Droga, zajmujące się upowszechnianiem wiedzy o Unii Europejskiej. Organiza-

cja ta, we współpracy z innymi inicjatywami pozarządowymi, zorganizowała „Dzień Europy” w berdiańskich szkołach. Brała aktywny udział w miejskim święcie młodzieży. Dwoje przedstawicieli Europejskiej Drogi wzięło udział w międzynarodowym forum młodzieży „Agora 2003” w Ligano we Włoszech – byli pierwszymi delegatami Ukrainy, obecnymi na tej imprezie. Na co dzień Europejska Droga prowadzi działalność informacyjną w ramach Społecznego Centrum Integracji Europejskiej oraz przygotowuje materiały edukacyjne o Unii Europejskiej. Latem 2003 roku członkowie organizacji odbyli staże w zaprzyjaźnionych lubelskich fundacjach „Szczęśliwe dzieciństwo” i Młoda Demokracja.

Wiele jest wspólnych przedsięwzięć, podejmowanych w Berdiańsku wraz z polskimi organizacjami pozarządowymi. Kilkoro młodych działaczy tamtejszych organizacji podjęło studia w lubelskiej filii Wyższej Szkoły Dziennikarstwa. Trwają prace nad zawiązaniem partnerskich kontaktów między rejonem kujbyszewskim a powiatem leżajskim. Zapewne jeszcze nieraz usłyszymy o Berdiańsku i jego aktywnych mieszkańcach.

Tatarzy krymscy – witamy w Europie

Tatarzy, po trwającym pół wieku wygnaniu w Azji Centralnej, powrócili do swej ojczyzny na niepodległej Ukrainie. Na Krymie mieszka ich około 280 tysięcy (stanowią 12 procent mieszkańców). Powoli odbudowują podstawy swego bytu – gospodarcze, społeczne i kulturalne (mimo licznych trudności związanych z kryzysem gospodarczym na Ukrainie oraz lokalnymi napięciami politycznymi). Trudności i konflikty pierwszych lat po powrocie udało się im przezwyciężyć dzięki solidarności, wytrwałej pracy nad budowaniem porozumienia z sąsiadami i braniu odpowiedzialności nie tylko za własny los, ale za życie społeczne całego Krymu. Dzięki inicjatywie Fundacji IDEE oraz Fundacji Edukacja dla Demokracji, które już w początkach lat 90. nawiązały kontakty z Mejlisem – krymskotatarskim samorządem – w tym procesie

Rada Rodziców przy szkole w Bakczysaraju

wspierają ich liczne polskie organizacje pozarządowe.

Polscy partnerzy pomogli w organizowaniu szkół, opracowaniu i rozpowszechnieniu programów nauczania kultury i języka krymskotatarskiego, w kształce-

niu nauczycieli i władz oświatowych, tworzeniu rad rodziców, samorządów uczniowskich i szkolnych gazet.

Powstało ponad 100 organizacji społecznych, zajmujących się edukacją, pomocą ubogim czy tworzeniem miejsc pracy. O stopniu rozwoju społecznego i aktywności Tatarów krymskich świadczy fakt, że w ostatnich wyborach lokalnych 930 ich przedstawicieli wybrano do władz lokalnych.

Utworzony przy pomocy polskich organizacji pozarządowych zespół trenerów lokalnych poprowadził kilkaset warsztatów dla nauczycieli, liderów politycznych, samorządowych i społecznych. W zajęciach przeprowadzonych latem 2003 roku brał udział nawet Minister Edukacji Krymu. Trzon działającego od 1997 roku zespołu trenerów tworzy grupa kilkunastu krymskotatarskich nauczycieli oraz działaczy społecznych, zaangażowanych w tworzenie narodowych szkół oraz współpracujących z kilkudziesięcioma organizacjami pozarządowymi. Ważnym osiągnięciem zespołu było zainicjowanie ruchu rad rodziców w szkołach krymskotatarskich oraz ruchu gazet uczniowskich. Obecnie ukazuje się 19 takich gazet. Członkowie zespołu prowadzili także warsztaty na terenie Wschodniej Ukrainy, na Kaukazie, w Rosji i w Azji Centralnej.

W roku 2002 działacze oświatowi z Krymu – Rosjanie, Ukraińcy i Tatarzy – zapoznali się z funkcjonowaniem szkolnictwa kaszubskiego na Pomorzu. Odwiedzili szkoły, spotkali się urzędnikami różnych szczebli oraz działaczami kaszubskimi. Byli w me-

czecie i w cerkwi grekokatolickiej. Po powrocie na Krym w trzech miastach zorganizowano seminaria, podczas których uczestnicy wizyty w Polsce dzielili się swoimi wrażeniami. Projekt pokazał im inny sposób myślenia o relacjach międzyetnicznych. Zobaczyli, że w państwie demokratycznym istnieją mechanizmy rozwiązywania konfliktów, a mniejszość etniczna może zachować swoją tożsamość, jednocześnie w pełni uczestnicząc w życiu społeczeństwa.

Szkoła krymskotatarska w Majskeje

Kilkadziesiąt osób z Krymu, związanych z rolnictwem, uczestniczyło w wizytach studyjnych i stażach w Polsce organizowanych przez ośrodek doradztwa rolniczo-ego Poświętne w Płońsku. Poznawali polskie rolnictwo, przemysł spożywczy i rynek rolny. Zapoznali się z przebiegiem przekształcenia Państwowych Gospodarstw Rolnych oraz zagadnieniami rozwoju obszarów wiejskich. Uzupelnieniem wizyt w Polsce były spotkania i seminaria przeprowadzone na Krymie.

Wsparcie reformy samorządowej

Kontakty między polskimi i ukraińskimi samorządami są podtrzymywane również przez organizacje pozarządowe – zarówno ogólnokrajowe, jak i lokalne – działające w miastach partnerskich. Organizacje te służą swoim doświadczeniem w realizacji reformy samorządowej.

Budowa sieci regionalnych ośrodków szkoleniowych dla samorządów terytorialnych jest częścią prowadzonego przez Rutgers University i US-Ukraine Foun-

Zespół Centrum w Czerkasach i polscy goście

dation Programu Partnerstwa Gmin (Community Partnership Program). Ośrodki powstały w Czerkasach, Lwowie, Chersoniu, Doniecku i Charkowie. Partnerami czterech z pięciu już istniejących centrów szkoleniowych są ośrodki Fundacji Rozwoju Demokracji Lokalnej

(FRDL). Polacy dzielą się doświadczeniem dotyczącym funkcjonowania polskich samorządów, pomagają w organizowaniu pracy ukraińskich ośrodków i w tworzeniu programów szkoleniowych. „W swojej pracy centra szkoleniowe starają się dostarczyć najnowszą wiedzę tam, gdzie jest najbardziej potrzebna – do małych i średnich miast na całej Ukrainie. Znaczna część metod stosowanych przez centra to efekt wizyt w Polsce – polskie wzory z powodzeniem mogą być zaadaptowane do ukraińskich realiów”, podkreśla Walerij Mychajlenko, doradca Programu Partnerstwa Gmin.

Szczeciński ośrodek FRDL współpracuje z czerkaskim Środkowoukraińskim Regionalnym Centrum Szkoleniowym od 2001 roku. Podczas cyklu spotkań w Czerkasach i Szczecinie polski partner zaprezentował swoje doświadczenie w organizowaniu działalności szkoleniowej. Ukraińcy wraz ze szczecińskim partnerem przygotowali także publikacje poświęcone partycypacji obywatelskiej.

W roku 2002 partnerzy zrealizowali projekt „Współpraca samorządowa i obywatelska Polaków i Ukraińców”. Merowie małych miast centralnej Ukrainy poznawali polski samorząd terytorialny na poziomie gminnym i powiatowym. Przeglądali się pracy biur obsługi interesanta i gminnych centrów przedsiębiorczości, funkcjonowaniu gminy żyjącej z turystyki, dyskutowali z polskimi samorządowcami o wspólnych problemach. Dzięki tej inicjatywie powołano Klub Mera oraz przygotowano projekt powołania biura obsługi interesanta w Prytu-

kach, stworzono plan współpracy Czehryna z polską gminą oraz rozpoczęto pracę nad specjalnym projektem adresowanym do nauczycieli i urzędników zajmujących się oświatą.

Wiosną 2003 nauczyciele i urzędnicy z centralnej Ukrainy przygotowywali reformę samorządu uczniowskiego w swoich szkołach. Rozmawiali na ten temat z polskimi partnerami i poznawali ich doświadczenia. Podsumowaniem tego projektu była konferencja w Komsomolsku. Powstała Karta Samorządu Uczniowskiego na Ukrainie, opracowana przez dyrektorów, nauczycieli i uczniów z Ukrainy; w szkołach pięciu miast powstały nowe samorządy, zaś istniejące zaczęły działać na nowych zasadach.

Partnerem katowickiego ośrodka FRDL jest Agencja Rozwoju Samorządu Lokalnego z Doniecka, która realizuje zadania zlecone przez Wschodnioukraiński Ośrodek Szkoleniowy Programu Partnerstwa Gmin. Przygotowany przez katowicki ośrodek projekt „Współpraca samorządowa i obywatelska” dotyczy organizacji i prowadzenia pomocy społecznej przez samorządy terytorialne w Polsce. Obejmował trzy fazy: szkolenia w Doniecku, wizytę studyjną dla merów miast górniczych Donbasu na Śląsku oraz wydanie i rozpowszechnienie na Ukrainie broszury podsumowującej efekty programu. Uczestnicy programu, po zapoznaniu się z polskimi doświadczeniami, starają się wprowadzać rozwiązania zaadaptowane do warunków ukraińskich.

W styczniu 2000 roku w Małopolskim Instytucie Samorządu Terytorialnego i Administracji (MISTiA) w Krakowie odbyła staż grupa pracowników Zachodnio-ukraińskiego Centrum Szkoleniowe-

*„Uczniowie nie są wystarczająco dorośli, by pozwolić im na samorząd”
– debata oksfordzka w Szczecinie z udziałem Ukraińców i Polaków*

go Samorządu Terytorialnego we Lwowie. Delegacja zapoznała się z działalnością i metodyką pracy Instytutu oraz odwiedziła gminy, w których MISTiA realizowała strategie rozwoju. Efektem tych kontaktów było przygotowanie i przeprowadzenie w 2000 roku warsztatów szkoleniowych, w których uczestniczyli konsultanci partnera ukraińskiego oraz przedstawiciele władz samorządowych miast Zachodniej Ukrainy. W trakcie warsztatów omówiono aktywne metody planowania strategicznego, techniki pracy zespołowej, narzędzia zarządzania strategicznego, a także opracowano standardy współpracy między organizacjami pozarządowymi, społecznością lokalną i władzą samorządową.

Akcja Czysta Ukrajina – czysta Zemlia

We wrześniu 2002 roku po raz drugi odbyła się akcja *Czysta Ukrajina – czysta Zemlia*. Brało w niej udział 320 tysięcy wolontariuszy (pierwsza zmobilizowała 75 tysięcy uczestników). Mieszkańcy wspólnie sprząтали tereny publiczne – parki, lasy, ulice. Odbywały się festyny i imprezy edukacyjne, mające na celu uwrażliwienie obywateli na stan środowiska. Akcja skupia wokół wspólnego celu społeczności lokalne – mieszkań-

Najliczniejszą grupę wolontariuszy stanowi młodzież szkolna

ców, władze, biznes, szkoły, organizacje społeczne. Uczestnicy uczyli się współpracy i odpowiedzialności za miejsce, w którym żyją i pracują. Akcja służy także promowaniu nowoczesnych, ekologicznych metod zagospodarowania odpadów, w szczególności zbiórki selektywnej i przerobu surowców wtórnych.

Inicjatywę przeprowadzenia akcji *Sprzątanie świata* na Ukrainie poprzedziły partnerskie kontakty ukraińskiego miasteczka Żółkiew, polskiej gminy Pomiechówek oraz Fundacji Nasza Ziemia.

Fundacja Nasza Ziemia od 1994 roku prowadzi akcję *Sprzątanie świata – Polska*, która co-rocześnie mobilizuje około półtora miliona wolontariuszy w całym kraju. Polscy partnerzy przekazali ukraińskim organizatorom doświadczenia z prowadzenia akcji

na poziomie lokalnym i w skali kraju, a także pomogli w przygotowaniu pierwszego sprzątania na Ukrainie w roku 2001 (głównym parterem był wówczas lwowski oddział Asocjacji Miast Ukrainy). Zorganizowano wizytę studyjną w Polsce, a następnie warsztat w podlwowskiej Żółkwi dla animatorów akcji z różnych regionów Ukrainy. Jego uczestnicy posprzątali miejski park. Podobne seminaria odbyły się latem 2001 roku między innymi w Dniepropietrowsku i Katuszu.

W akcję *Czysta Ukrajina – czysta Zemlia* włączyli się mieszkańcy całego kraju. W Sewastopolu w akcji uczestniczyło blisko 5 tysięcy osób – przedstawiciele organizacji społecznych, szkół, przedsiębiorstw oraz marynarze flot Ukrainy i Rosji. Zlikwidowano 16 nielegalnych wysypisk śmieci i posprzątano teren wzdłuż rzeki Bałakławy. Miejscowa prasa, radio i telewizja wsparły akcje medialnie. W Katuszu ekolodzy uporządkowali brzegi rzek. W Konotopie w *Sprzątanie świata* włączyły się aktywnie służby komunalne i administracje budynków mieszkalnych, a także jednostki wojskowe. W Humanu młodzież posprzątała zabytkowy park „Zofiówka”. Niesprzyjająca pogoda nie powstrzymała ekologów od sprzątania Howerli, najwyższej góry Ukrainy.

Koordynatorem krajowym akcji *Czysta Ukrajina – czysta Zemlia* jest Asocjacja Miast Ukrainy. W miastach i wsiach Ukrainy akcję prowadzą władze lokalne, szkoły

Podczas akcji sprząta się tereny publiczne

oraz organizacje społeczne, w tym przede wszystkim oddziały Ukraińskiego Towarzystwa Ochrony Przyrody. Akcja jest organizowana w ramach globalnej kampanii *Clean Up the World*, która zaczęła się w roku 1989 w Australii, a obecnie odbywa się w ponad 100 krajach świata.

Rozwój gospodarczy

Polska zebrała wiele doświadczeń – wynikających zarówno z sukcesów, jak i porażek – na swojej drodze transformacji gospodarczej. Organizacje pozarządowe próbują dzielić się tym doświadczeniem z ukraińskimi partnerami. Organizują liczne seminaria i wizyty studyjne, doradzają zarówno w zakresie lokalnego rozwoju gospodarczego, jak i w kwestiach makroekonomicznych.

Wśród regionalnych organizacji pozarządowych wspierających rozwój gospodarczy wyróżnia się Stowarzyszenie Rozwoju Ziemi Lubaczowskiej (SRZL). Przeprowadziło ono wspólnie z ukraińską Regionalną Fundacją Rozwoju Jaworowszczyzny (RFRJ) cykl konferencji na tematy związane z miejscową gospodarką (rol-

Mecz siatkówki między samorządowcami z Ukrainy i Polski na przejściu granicznym

nictwo, mały biznes i przygraniczna współpraca gospodarcza). Podczas tych spotkań przedsiębiorcy i samorządowcy z obu nadgranicznych regionów nawiązali wiele nowych kontaktów. Obecnie aż dwie trzecie firm, które zainwestowały w Jaworowskiej Specjalnej Strefie Ekonomicznej, pochodzi z Polski (33 przedsiębiorstwa). Warto

wspomnieć, że na terenie partnerskich powiatów lubaczowskiego i jarosławskiego oraz rejonu jaworowskiego wiele jednostek samorządu lokalnego z obu stron granicy jest zaangażowanych we współpracę. Współpracują ze sobą gminy, szkoły, zespoły artystyczne, jednostki straży pożarnej, koła gospodyń wiejskich i leśnicy.

Wspomniane konferencje stanowiły także wsparcie dla starań społeczności z obu stron granicy o otwarcie nowego przejścia granicznego Budomierz–Hruszew. Przejście to ułatwi wspólne przedsięwzięcia gospodarcze między firmami powiatu lubaczowskiego i rejonu jaworowskiego. SRZL i RFRJ wspólnie opracowały i wydały „Gospodarczy Informator Transgraniczny Lubaczów-Jaworów”.

Ważną kwestią są problemy makroekonomiczne. Tymi zagadnieniami zajmuje się Centrum Analiz Społeczno-Ekonomicznych (CASE), badające procesy transformacji, integracji europejskiej oraz gospodarki światowej. Fundacja prowadzi działalność szkoleniowo-edukacyjną i wydawniczą, a także doradza rządowi, organizacjom międzynarodowym i pozarządowym w krajach przechodzących transformację. W sierpniu 1999 roku została zarejestrowana „organizacja-córka” – CASE Ukraina.

Od 1996 roku ekonomiści Centrum Analiz Społeczno-Ekonomicznych i CASE Ukraina wspólnie pracują nad pionierskim modelem prognostycznym. Służy on do opracowania prognoz podstawowych kwartalnych wskaźników gospodarczych, między innymi PKB, inflacji, bezrobocia, salda handlu zagranicznego, budżetu państwa, kursu walutowego. Model opisuje główne zależności ekonomiczne i może być wykorzystywany do analizy różnych scenariuszy rozwoju gospodarczego. Odbiorcami tych prognoz – publikowanych w wydawanym od 2000 roku kwartalniku „Ekonomika Ukrainy: Tendencii, Ocenki, Prognozy” (w rosyjskiej, a także angielskiej wersji językowej) – są politycy, ekonomiści, instytucje finansowe, prywatni inwestorzy oraz przedsiębiorcy.

Niezależna prasa

Niezależne media są gwarancją demokracji. Polskie organizacje pozarządowe prezentują ukraińskim wydawcom i dziennikarzom doświadczenia dotyczące funkcjonowania wolnych mediów, a także uczą nowoczesnego redagowania, dystrybucji i marketingu.

Wschodnioeuropejskie Centrum Demokratyczne i Stowarzyszenie Gazet Lokalnych prowadzą programy szkoleniowe dla wydawców i redaktorów gazet na Ukrainie. W latach 2001-2002 zorganizowano seminaria dla przedstawicieli gazet krajowych i regionalnych. Polscy eksperci prowadzili zajęcia na temat zarządzania gazetą jako przedsiębiorstwem, uczyli pozyskiwania reklamodawców, promocji i dystrybucji oraz polityki redakcyjnej. Na zakończenie programu uczestnicy szkoleń odbywali staże w redakcjach polskich gazet krajowych i regionalnych. Jak napisała uczestnicząca w tych stażach Natalia Perminowa, kierowniczka działu reklamy gazety „Panorama” (Sumy), „Najbardziej produktywne i ciekawe były dla mnie spotkania w «Polityce» i w «Gazecie Wyborczej». Te spotkania dały mi bardzo dużo w dziedzinie organizacji pracy działu reklamy i jego struktury. Teraz przeprowadzam «aksamitną rewolucję» w swoim dziale. Jestem pewna, że będzie ona owocna”.

W roku 2003 realizowany jest kolejny program szkoleniowy, przeznaczony

Uczestnicy warsztatów w trakcie pracy

dla gazet lokalnych i regionalnych. Seria warsztatów została uzupełniona o staże w redakcjach polskich gazet oraz o konsultacje z ekspertami. Tematem przewodnim programu jest doskonalenie koncepcji pisma oraz dostosowanie jej do oczekiwań czytelników i wymagań reklamodawców. Między innymi przeprowadzono ćwiczenia z projektowania szaty graficznej. Już w okresie między ko-

lejnymi warsztatami cztery z uczestniczących w nich gazet unowocześniły swój wygląd (w przypadku jednej z nich przyczyniło się to do wzrostu sprzedaży).

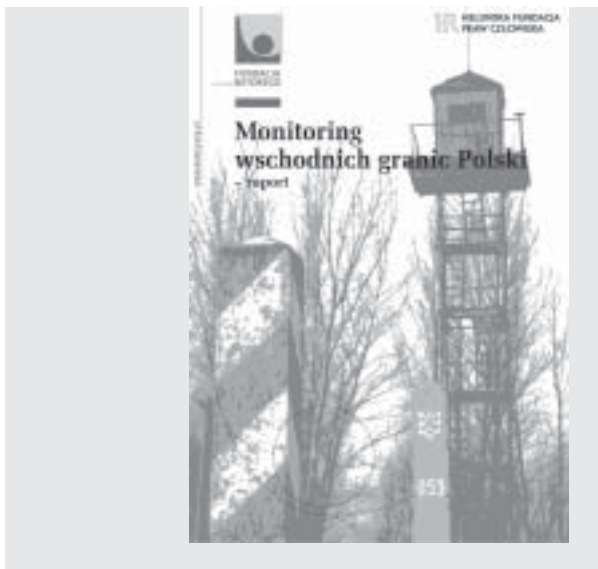
Fundacja Solidarności Polsko-Czesko-Słowackiej prowadzi od roku 1992 szkolenia z zakresu technik składu komputerowego, przeznaczone dla niezależnych wydawnictw z Europy Wschodniej (program „Technika wolnego słowa”). W ośmiu edycjach programu wzięło udział 140 osób z Ukrainy, reprezentujących 100 organizacji. Ponad 50 ukraińskich wydawnictw otrzymało także sprzęt komputerowy. Fundacja organizuje również trzytygodniowe staże dla dziennikarzy prasy, radia, telewizji oraz redaktorów wydawnictw (program „Niezależne media”). W czterech edycjach programu wzięło udział ponad 60 dziennikarzy z Ukrainy. Jesienią 2003 rusza kolejna edycja programu.

Razem do Europy

Polska obecnie przygotowuje się do wstąpienia do Unii Europejskiej, perspektywy akcesji Ukrainy są odległe i niepewne. Polskie organizacje społeczne zdobyły już wiele doświadczeń w promowaniu członkostwa we Wspólnocie oraz pracy na rzecz spełnienia przez kraj warunków koniecznych do rozpoczęcia negocjacji. Dotyczyły one między innymi kontaktów z instytucjami wspólnotowymi, edukacji europejskiej, a także dostosowania prawodawstwa do *acquis communautaire*. Tą wiedzą polskie organizacje wspierają ukraińskie organizacje pozarządowe, promujące europejski wybór Ukrainy.

Fundacja Edukacja dla Demokracji wraz z lwowskim dziennikiem „Wysokij Zamok” latem 2003 zrealizowała na Ukrainie konkurs „Europejski Paszport”. Odbył się on w trzech kategoriach. W przypadku organizacji społecznych zadanie polegało na zorganizowaniu imprezy popularyzującej Unię Europejską. Studenci szkół wyższych musieli zaprojektować kampanię informacyjną o Unii, natomiast dziennikarze przygotowywali artykuł prasowy o integracji europejskiej i miejscu Ukrainy w Europie.

Parlament Młodzieży z Przemysła, wspólnie z lwowską Młodzieżową Organi-

zacja „Euroklub”, przeprowadził szkolenia dla działaczy organizacji proeuropejskich, pochodzących ze wszystkich obwodów Ukrainy. Przygotowane z tej okazji materiały pomocnicze obejmowały wiadomości o historii Unii Europejskiej, o podstawach prawa wspólnotowego, systemie instytucji, integracji ekonomicznej, krajach członkowskich i aktualnych kandydatach. Opracowano także przewodnik metodyczny dla animatorów działań proeuropejskich. Materiały te umieszczono w witrynie internetowej www.europe.org.ua, zapisano je także na płycie CD. 600 płyt rozprowadzono wśród ukraińskich organizacji spo-

tecznych, szkół, instytucji naukowych. Utworzona w ramach projektu sieć ukraińskich organizacji proeuropejskich będzie rozwijana.

Poważnym wyzwaniem dla polsko-ukraińskich stosunków jest nowa granica – granica Unii Europejskiej. Polskie organizacje pozarządowe starają się, aby nie stała się ona barierą dla społeczności obu krajów; podejmują działania na rzecz uwzględnienia w polityce zagranicznej Unii szczególnych relacji Polski z Ukrainą. Fundacja im. Stefana Batorego promuje współpracę z krajami, które w najbliższym czasie pozostaną poza strukturami Unii. Jednym z głównych celów jej działania jest wspieranie przemian demokratycznych i tworzenie instytucji obywatelskich u wschodnich sąsiadów Polski, w tym na Ukrainie.

„Monitoring otwartości wschodnich granic Polski” – wspólny projekt Fundacji im. Stefana Batorego i Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka, we współpracy z wieloma innymi organizacjami społecznymi – dotyczy sytuacji osób przekraczających polską granicę wschodnią. Na podstawie zebranych ankiet został przygotowany raport opisujący stosunek polskich służb granicznych do podróżnych z

Ukrainy, Białorusi i Rosji. Przygotowano także dla polskich władz rekomendacje, mające na celu poprawienie sytuacji na przejściach granicznych.

Celem rozpoczętego w 2002 roku projektu „Nowa Unia Europejska i Ukraina” jest ocena obecnych stosunków między Unią a Ukrainą oraz przeanalizowanie wpływu, jaki na te stosunki będzie miało rozszerzenie Unii. Przygotowane zostaną możliwe strategie i propozycje konkretnych rozwiązań, dotyczących relacji między nową Unią a Ukrainą. W ramach projektu prowadzone są badania nad problemami politycznymi, gospodarczymi i społecznymi w stosunkach pomiędzy Unią a Ukrainą oraz badania opinii publicznej w Polsce i na Ukrainie. W projekcie uczestniczą eksperci z krajów Unii Europejskiej (Belgia, Wielka Brytania), Polski, Słowacji, Ukrainy i Węgier. Końcowy raport, zawierający podsumowanie prac ekspertów wraz z rekomendacjami, opublikowany będzie w językach angielskim, polskim i ukraińskim i zaprezentowany na spotkaniach z udziałem polityków, działaczy organizacji pozarządowych i dziennikarzy (Ukraina, kraje Unii i kraje kandydackie, przełom 2003 i 2004 roku).

Noty o polskich organizacjach

Grażyna Czubek

Caritas Polska

Skwer Kard. Stefana Wyszyńskiego 6, 01-015 Warszawa

tel. (0-22) 530 48 03, fax (0-22) 838 70 59

www.caritas.pl

Zakres działania

Organizacja ma statut kościelnej osoby prawnej – została reaktywowana w 1990 roku. Główne podejmowane problemy: kryzys środowiska rodzinnego, choroba, niepełnosprawność, ubóstwo, bezdomność, klęski żywiołowe. Caritas realizuje projekty w Polsce i na całym świecie.

Dotychczasowa współpraca z Ukrainą

Caritas Polska współpracuje z Ukrainą od 1996 roku, zrealizowała szereg projektów o charakterze pomocowym, charytatywnym, a także formacyjno-edukacyjnym.

W ciągu ostatnich lat (2001-2002) zrealizowano 14 projektów. Obejmowały one:

- pomoc ofiarom powodzi
- pomoc dzieciom (prowadzenie stołówek, organizowanie letniego wypoczynku, przygotowanie i transport paczek świątecznych)
- wspieranie działalności Domu Miłosierdzia w Gródku Podolskim
- organizacja wypoczynku dla osób niepełnosprawnych

- transport leków
- szkolenie pracowników Caritas Kościoła Rzymskokatolickiego na Ukrainie

Plany dotyczące Ukrainy

Caritas Polska planuje dalszą realizację projektów pomocowych na rzecz Caritas na Ukrainie. Ma również kontynuować projekty formacyjno-edukacyjne, skierowane do swoich pracowników i wolontariuszy, związane z podwyższaniem zdolności organizacyjnej Caritas (szkolenia, warsztaty itp.).

Centrum Analiz Społeczno-Ekonomicznych (CASE)

ul. Sienkiewicza 12, 00-944 Warszawa

tel.(0-22) 622 66 27, 828 61 33, fax (0-22) 828 60 69

case@case.com.pl, www.case.com.pl

Zakres działania

Centrum Analiz Społeczno-Ekonomicznych (CASE) jest prywatną fundacją, założoną w 1991 roku, prowadzącą badania w zakresie transformacji, integracji europejskiej oraz gospodarki światowej. Fundacja realizuje projekty społeczno-ekonomiczne, prowadzi działalność szkoleniowo-edukacyjną i wydawniczą, a także działalność doradczą na rzecz rządów, organizacji międzynarodowych i sektora pozarządowego w krajach transformacji. W latach 1991-2003 projekty CASE prowadzone były w szesnastu państwach: Białorusi, Bułgarii, Czarnogórze, Gruzji, Kazachstanie, Kirgistanie, Macedonii, Mołdowie, Mongolii, Rosji, Rumunii, Serbii, Tadżykistanie, Turkmenistanie, Ukrainie, Uzbekistanie oraz niezależnym terytorium Kosowo.

CASE jest założycielem regionalnej sieci *think thank*'ów, do której należą: CASE Ukraina (Kijów, Ukraina), CASE Kirgyzstan (Biszkek, Republika Kirgiska), CASE Transcaucasus (Tbilisi, Gruzja), IPM-CASE Research Center (Mińsk, Białoruś).

Dotychczasowa współpraca z Ukrainą

CASE pracuje na Ukrainie od roku 1993. W sierpniu 1999 roku została zarejestrowana „organizacja-córka” Centrum Analiz Społeczno-Ekonomicznych – CASE Ukraina.

W latach 1993-2003 Fundacja CASE (ostatnio we współpracy z CASE Ukraina) zrealizowała szereg projektów badawczo-doradczych z zakresu makroekonomii, polityki monetarnej, rozwoju sektora bankowego oraz nadzoru bankowego, polityki fiskalnej i reformy systemu podatkowego, reformy systemu emerytalnego i opieki społecznej. Eksperti CASE zajmowali się monitorowaniem bieżącej sytuacji gospodarczej, jak również pracowali nad stworzeniem modelu makroekonomicznego gospodarki ukraińskiej. Partnerami i odbiorcami byli przede wszystkim urzędnicy wyższego szczebla administracji państwowej: Narodowego Banku Ukrainy, Ministerstwa Gospodarki i Ministerstwa Finansów Ukrainy.

Od połowy 2000 roku wydawany jest kwartalnik „Ekonomika Ukrainy: Tendencii, Ocenki, Prognozy” (w języku rosyjskim).

Plany dotyczące Ukrainy

CASE zamierza kontynuować badania i doradztwo makroekonomiczne i dotyczące polityki społecznej oraz, w miarę pojawiania się zapotrzebowania, także doradztwo mikroekonomiczne. Jednym z ważnych aspektów działalności na Ukrainie jest monitorowanie i prognozowanie aktualnej sytuacji gospodarczej kraju. Organizacja będzie nadal wydawać kwartalnik „Ekonomika Ukrainy: Tendencii, Ocenki, Prognozy”. CASE prowadzić będzie także działania wspierające rozwój sektora pozarządowego w krajach przechodzących okres transformacji systemowej. Jednym z długofalowych celów Fundacji CASE na Ukrainie pozostaje rozwój instytucjonalny CASE Ukraina, kształcenie na jej bazie młodego pokolenia ekonomistów ukraińskich oraz przekazanie doświadczeń zdobytych w ciągu dwunastu lat istnienia CASE.

Dom Pojednania i Spotkań im. Św. Maksymiliana M. Kolbego

ul. Św. Trójcy 4, 80-822 Gdańsk

tel./fax (0-58) 301 57 21

biuro@dmk.pl, www.dmk.pl

Zakres działania

Dom Pojednania i Spotkań im. Św. Maksymiliana M. Kolbego w Gdańsku został założony w 1992 roku przez Zakon OO. Franciszkanów. Każdego roku w Domu Pojednania i Spotkań odbywają się międzynarodowe spotkania młodzieży z Europy Zachodniej, Środkowej i Wschodniej, związane z zagadnieniami przemian społeczno-politycznych w krajach byłego „bloku komunistycznego”. Od wielu lat szkoleni są organizatorzy międzynarodowej wymiany młodzieży. Organizacja posiada w centrum Gdańska własną bazę seminaryjną i noclegową. W Domu gościć może jednocześnie 50 osób.

Pola działań: oświata, edukacja, wychowanie, współpraca międzynarodowa, integracja europejska.

Dotychczasowa współpraca z Ukrainą

Współpraca z Ukrainą trwa od 1998 roku.

Podejmowane działania:

- Młodzieżowe Centrum Debat, Donieck (Ukraina) – prezentacja polskich doświadczeń w procesie integracji europejskiej

Plany dotyczące Ukrainy

Kontynuacja programów z zakresu polskich doświadczeń w procesie transformacji ustrojowej.

Ekologiczny Klub UNESCO Pracownia na rzecz Bioróżnorodności

ul. Partyzantów 19, 21-050 Piaski
tel. (0-81) 582 10 01, fax (0-81) 743 66 13
klubunesco@poczta.onet.pl

Zakres działania

Klub to niekomercyjna organizacja, której misją jest ochrona dziedzictwa naturalnego i kulturowego, zwłaszcza na terenach wiejskich oraz dbanie o zrównoważony rozwój tych terenów. Klub powstał w 1995 roku po przekształceniu kilku organizacji działających w Zespole Szkół w Piaskach.

Dotychczasowa współpraca z Ukrainą

- Od początku 1996 roku Klub prowadzi polsko-ukraińską kampanię „Połączy nas Bug”. W ramach kampanii utworzone zostały przez samorządy i organizacje pozarządowe, a więc po raz pierwszy na świecie całkowicie „oddolnie”, rezerwaty biosfery – które wkrótce połączą się we wspólny międzynarodowy Rezerwat Biosfery Polesie Zachodnie.
- organizuje liczne festiwale na pograniczu polsko-ukraińskim („Kolędy i szczodrywki nad Bugiem”, „Bug – wart jest świeczki”, „Dni Bugu”)
- organizuje spływy oraz rajdy rowerowe („Ekspedycja Bug”, „Wyprawa do Wielkiej Głuszy”)
- pomaga tworzyć nad Bugiem sieć stanic i przystani (np. Stanica Kostomłoty)
- wydaje kwartalnik „Zaczarowane Polesie”.

Plany dotyczące Ukrainy

Klub prowadzi program „Gościńce zielonej Europy”, którego celem jest wpisanie doliny Bugu i miejscowości nadbużańskich na listę światowego dziedzictwa ludzkości.

Fundacja Dobro Lokalne

ul. Cietrzewia 5, 02-492 Warszawa

tel. (0-22) 633 38 62, fax (0-22) 835 94 44

dobrolok@poczta.wp.pl, www.dobrolokalne.org.pl

Zakres działania

Fundacja Dobro Lokalne została założona w 1998 roku.

Celem Fundacji jest:

- wspieranie działalności społecznej, kulturalnej, naukowej i oświatowej
- kształtowanie instytucji państwa demokratycznego na poziomie lokalnym i regionalnym
- integrowanie środowisk lokalnych
- ochrona tradycji lokalnych i specyfiki regionalnej
- ochrona środowiska i zabytków
- wspieranie budowy Zjednoczonej Europy

Fundacja promuje samorząd terytorialny i działa na rzecz społeczeństw lokalnych. Stara się w atrakcyjny sposób prezentować inicjatywy lokalne i trwale wzmacniać więzi społeczne – co roku organizuje Biesiady Samorządowe, Konwersatoria Samorządowe na bieżące tematy dotyczące Polski lokalnej.

Fundacja promuje demokrację lokalną poza granicami – w krajach Europy Wschodniej – Białoruś, Ukraina, Litwa. Podczas tygodniowych pobytów grup z Ukrainy i Białorusi prezentuje działania polskiego samorządu.

Fundacja Edukacja dla Demokracji

ul. Nowolipie 9/11, 00-150 Warszawa

tel. (0-22) 635 72 51, fax (0-22) 635 40 06

edudemo@edudemo.org.pl, www.edudemo.org.pl

Zakres działania

Celem działającej od 1989 roku Fundacji Edukacja dla Demokracji (FED) jest krzewienie wiedzy o demokracji i gospodarce wolnorynkowej oraz kształtowa-

nie umiejętności działania obywatelskiego w państwie demokratycznym. Dążąc do osiągnięcia tego celu, Fundacja wspiera społeczności lokalne w działaniach na rzecz budowy społeczeństwa obywatelskiego przez:

- wspieranie samorządności lokalnej, szkolenie pedagogów, działaczy lokalnych organizacji pozarządowych oraz tworzenie samodzielnych zespołów trenerskich prowadzących edukację obywatelską
- uspołecznianie szkoły – wspieranie świadomego udziału społeczności lokalnej, rodziców, pedagogów oraz samorządu terytorialnego w decydowaniu o lokalnej polityce edukacyjnej, treściach i metodach oraz programie wychowawczym szkoły
- tworzenie i publikowanie materiałów poświęconych edukacji obywatelskiej i funkcjonowaniu społeczeństwa obywatelskiego.

FED współpracuje z ludźmi różnych narodowości, wyznań czy przekonań politycznych w Polsce oraz krajach Europy Wschodniej (Ukraina, Białoruś, Rosja, Litwa, Łotwa), Zakaukazia (Azerbejdżan), Azji Centralnej (Uzbekistan, Kirgistan, Kazachstan, Tadżykistan) i Mongolii.

Dotychczasowa współpraca z Ukrainą

Na terenie Ukrainy FED działa od 1992 roku. W pierwszych dwóch latach uczestnikami warsztatów organizowanych przez Fundację byli przedstawiciele polskich stowarzyszeń działających na Ukrainie (Fundacja pomagała w tworzeniu Federacji Organizacji Polskich na Ukrainie oraz w kształceniu pierwszych jej kadr). Od 1995 roku FED systematycznie współpracuje z kilkunastoma organizacjami pozarządowymi z Zachodniej Ukrainy, Krymu, a od 1999 także z Ukrainy Wschodniej.

Głównymi partnerami FED na Ukrainie są: Towarzystwo Lwa (Lwów), Fundacja Odrodzenie Krymu (Bakczysaraj) Krymskotatarska Inicjatywa (Bakczysaraj), Rada Nauczycieli (Bakczysaraj). Wymienione organizacje działają również w ramach Education for Democracy International Network – sieci organizacji pozarządowych zaangażowanych w budowanie społeczeństwa obywatelskiego w swoich regionach.

Największym osiągnięciem FED było wyszkolenie 4 zespołów trenerskich, działających w społecznościach lokalnych na terenie Ukrainy Zachodniej, Krymu i Ukrainy Wschodniej. Ich członkowie należą do elity trenerów w Europie Wschod-

niej. Prowadzą warsztaty nie tylko na terenie Ukrainy, ale także Kanady, Polski, Rosji, Azji Centralnej i Zakaukazia. FED ze swoimi partnerami z Ukrainy zorganizowała łącznie kilkaset warsztatów i kilkadziesiąt międzynarodowych staży.

Wspólnie z Fundacją IDEE FED pomagała w odbudowie społeczeństwa obywatelskiego wśród Tatarów krymskich, wracających na ziemię ojców po kilkudziesięciu latach zesłania. Fundacja pomagała szkolić pierwsze kadry organizacji pozarządowych, działaczy Mejlisu – tatarskiego samorządu narodowego, nauczycieli i lokalną administrację oświatową, liderów młodzieżowych, kandydatów do władz lokalnych. Dzięki wsparciu fundacji stworzono ponad 100 organizacji pozarządowych na Krymie, 15 krymskotatarskich szkół, 19 gazetek uczniowskich. W 1992 roku do władz lokalnych wybrano 930 Tatarów Krymskich.

Od 1997 roku działa przy Towarzystwie Lwa zespół trenerów-nauczycieli oraz działaczy organizacji pozarządowych z Zachodniej Ukrainy (Lwów, Iwanofrankiwnsk, Równe, Czerwonogród). Współpracując w regionie z wieloma organizacjami, zespół odgrywa istotną rolę w szkoleniu liderów lokalnych organizacji na terenie Ukrainy. W 2001 roku we współpracy z lokalną administracją oświatową ze Lwowa stworzono zespół trenerów-metodyków „Poszuk”, kształtujący nauczycieli i administrację oświatową. W 2002 roku we współpracy z Towarzystwem Lwa na Wschodniej Ukrainie powstał nowy zespół trenerów, działający w oparciu o lokalne organizacje pozarządowe z Doniecka, Lugańska, Sum, Zaporozża, Charkowa oraz Berdiańska.

Najważniejsze tematy programów realizowanych przez FED:

- reforma oświaty – aktywne metody nauczania w przedmiotach społecznych, tworzenie klubów nauczycielskich, kształcenie lokalnej administracji oświatowej, prawa ucznia i samorządność uczniowska – staże w Polsce i na Ukrainie dla samorządów lokalnych, nauczycieli i trenerów
- wsparcie dla organizacji pozarządowych
- organizacje pozarządowe wobec wyborów
- informowanie na Ukrainie o przygotowaniach Polski do integracji z Unią Europejską (projekt „Ukraiński Paszport”)

- kształcenie trenerów organizacji pozarządowych, zaangażowanych w programy dotyczące HIV/AIDS
- wsparcie finansowe projektów polsko-ukraińskich w ramach programu RITA
- budowanie współpracy organizacji z Polski, Białorusi, Ukrainy i Litwy
- wydanie atlasu organizacji ukraińskich (w języku polskim i ukraińskim) oraz kilkudziesięciu publikacji w języku ukraińskim o funkcjonowaniu organizacji pozarządowych oraz edukacji obywatelskiej.

Plany dotyczące Ukrainy

Kontynuacja współpracy z zespołami trenerskimi, szersze zaangażowanie w reformowanie oświaty na szczeblu lokalnym, programy dla niezależnych mediów.

Fundacja Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych (FISE)

ul. Jezuicka 1/3, 00-281 Warszawa
tel. (0-22) 635 62 77, fax (0-22) 635 62 78
fise@fise.org.pl, www.fise.org.pl

Zakres działania

Fundacja Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych (FISE) istnieje od września 1990 roku. Wspiera rozwój społeczeństwa obywatelskiego. Podstawowe cele realizowane są we współpracy z lokalnymi partnerami, władzami samorządowymi, organizacjami pozarządowymi, szeroko rozumianymi społecznościami lokalnymi. Głównym obszarem działania jest Polska, choć realizowano projekty również z partnerami z Ukrainy, Kosowa, Albanii i Rosji.

Dotychczasowa współpraca z Ukrainą

Od 1999 roku FISE realizuje projekty, których odbiorcami są Ukraińcy. Latem 1999 roku powstał pierwszy projekt pod nazwą: Akademia Rozwoju Lokalnego (ARL). Celem Akademii jest aktywizacja społeczności małych i średnich miast Ukrainy poprzez pracę z lokalnymi liderami reprezentującymi władzę, biznes i organizacje pozarządowe. Praca ta obejmuje:

- obszerny program edukacyjny, przekazujący zarówno wiedzę ogólną, jak i specyficzne polskie doświadczenia stymulowania rozwoju lokalnego
- staże w Polskich gminach i organizacjach pozarządowych
- konsultacje indywidualne w miejscu działań adresatów projektu.

Celem praktycznym jest przygotowanie i wdrożenie projektów rozwoju lokalnego, bazujących na inicjatywach obywateli, z udziałem wszystkich wymienionych środowisk. W czasie trzyletniej historii ARL powstało 16 takich projektów.

Obecnie wydawany jest „Biuletyn Absolwentów”, informujący o ich działaniach podejmowanych po ukończeniu Akademii. FISE znajduje się w trakcie procesu przekazywania ARL swemu partnerowi ukraińskiemu: Konsorcjum Zakarpackich Organizacji Rozwoju Lokalnego i Regionalnego CRADLIZ (Użhorod).

Pozostali partnerzy projektu: Comité Catholique Contre la Faim et Pour Le Développement CCFD z Francji, Stowarzyszenie na rzecz Forum Inicjatyw Pozarządowych FIP, Fundacja „Wiedzieć Jak”, Agencja Rozwoju Miasta (Tarnopol), Agencja Rozwoju Regionalnego „Donbas” (Donieck), Towarzystwo Lwa (Lwów), Związek Demokratycznych Rad Ukrainy (Kijów).

W latach 2000-2001, w ramach projektu LARGIS Brytyjskiego Departamentu Rozwoju Międzynarodowego (DFID), zrealizowano pięć wizyt studyjnych przeznaczonych dla pracowników administracji publicznej i poświęconych problemom rozwoju regionalnego. Wśród najważniejszych tematów wizyty znalazły się: wspieranie rozwoju lokalnego, strategię rozwoju, programy zwalczania bezrobocia, wsparcie procesu reform i ograniczanie jego negatywnych efektów, działalność Agencji Rozwoju Regionalnego, reforma administracji w Polsce, specjalne strefy ekonomiczne, współpraca przygraniczna oraz rola polskiego systemu bankowego w rozwoju regionalnym.

Plany dotyczące Ukrainy

W drugiej połowie 2003 roku FISE będzie pracować nad przekazywaniem ukraińskim partnerom wiedzy i narzędzi z zakresu aktywnych form poszukiwania pracy.

FISE przygotowuje się do projektów związanych z rozwojem ekonomicznych małych i średnich miast Ukrainy.

Fundacja Instytut Spraw Publicznych (ISP)

ul. Szpitalna 5 lok. 22, 00-031 Warszawa
 tel. (0-22) 556 42 60, fax (0-22) 556 42 62
 isp@isp.org.pl, www.isp.org.pl

Zakres działania

Instytut powstał w 1995 roku. Jest niezależną, pozarządową placówką badawczą. Realizuje projekty związane z praktyką życia publicznego, inicjuje debaty społeczne, przedstawia idee przyczyniające się do rozwiązywania obecnych i przyszłych problemów, tworzy płaszczyznę porozumienia między środowiskami naukowców, polityków, dziennikarzy i działaczy społecznych.

Dotychczasowa współpraca z Ukrainą

Działania ISP wyznacza chęć dzielenia się polskimi doświadczeniami w budowaniu społeczeństwa obywatelskiego, we wprowadzaniu reform instytucjonalnych oraz dążeniu do przystąpienia Polski do UE. Kluczowe znaczenie mają publikacje syntetycznie opisujące polskie reformy: *Druga fala polskich reform* (wydana po ukraińsku i rosyjsku) i *Cztery Reformy – od koncepcji do realizacji* (po rosyjsku).

Wśród projektów wymienić należy:

- „Pojednanie i współpraca. Polacy i Ukraińcy wobec bagażu przeszłości i wyzwań przyszłości”. Na podstawie badań sondażowych przeprowadzonych w Polsce (2000) i na Ukrainie (2001) wydano po polsku i po ukraińsku raport *Polska-Ukraina. Wzajemny wizerunek*, prezentowany na seminariach w Warszawie i Kijowie.
- „Information collection and assessment of international donor activities in Poland and Ukraine 1990-2000”. Badanie pozwoliło na sformułowanie wniosków, dotyczących działalności zagranicznych instytucji pomocowych w obu krajach oraz przyszłych strategii wykorzystania funduszy zagranicznych przez samorządy lokalne. Ukraiński partner – Międzynarodowe Centrum Studiów Perspektywicznych (International Centre for Policy Studies).
- „Regulacje prawne kwestii finansowania partii politycznych oraz zapobiegania

- konfliktowi interesów”. W ramach brytyjsko-polsko-ukraińskiego projektu odbyły się w Warszawie (2001) warsztaty dla dziennikarzy i przedstawicieli organizacji pozarządowych oraz konferencje w Warszawie (2001) i w Kijowie (2002). Podsumowująca wyniki projektu książka *Kulisy finansowania polityki* ukazała się w języku polskim i ukraińskim. Ukraiński partner – Fundacja Europa XXI.
- „Europejski wybór Ukrainy: kampania świadomości publicznej”. Projekt realizowany z Międzynarodowym Centrum Studiów Perspektywicznych, promował europejską i demokratyczną drogę w społeczeństwie ukraińskim. Dla przedstawicieli biznesu, mediów, organizacji pozarządowych, ośrodków badawczych oraz rządu odbyły się w Kijowie seminaria poświęcone polskim doświadczeniom w zakresie: polityki inwestycyjnej, wykorzystania funduszy pomocowych UE i promocji idei europejskich. Projekt realizowany w latach 2000-2001 promował też współpracę między polskimi i ukraińskimi organizacjami pozarządowymi.
 - „Konsekwencje rozszerzenia UE i układu z Schengen na kraje kandydackie w regionie Europy Środkowo Wschodniej”. W projekcie koordynowanym przez ISP uczestniczyło dziewięć ośrodków z Europy Środkowo-Wschodniej (ze strony ukraińskiej Międzynarodowe Centrum Studiów Perspektywicznych). W Warszawie odbyły się dwa seminaria, powstały raporty eksperckie obejmujące wymiar gospodarczy, społeczny i prawny. Przeprowadzono też badania terenowe w rejonach przygranicznych (raporty dostępne na stronie ISP). Projekt realizowano w latach 2002-2003.
 - „Czy rzeczywiście potrzebujemy imigrantów? Nowe posunięcia w europejskiej polityce migracyjnej a polityka wobec zatrudnienia: Wielka Brytania, Niemcy, Polska i Ukraina”. ISP i Międzynarodowe Centrum Studiów Perspektywicznych zorganizowały w Kijowie (2002) konferencję poświęconą najważniejszym problemom oraz sformułowaniu rekomendacji dotyczących polityki migracyjnej. W przygotowaniu książka *Migration and Labour Markets in Poland and Ukraine* (po angielsku i ukraińsku).
 - „Building European Awareness – Highlighting Poland’s EU Accession Experience for Ukrainian Opinion Leaders and Thinking Publics”. ISP i Fundacja „Demokratyczne Inicjatywy” zorganizowały w Warszawie i Kijowie seminaria, w których uczestniczyli przedstawiciele rządu, parlamentu, mediów oraz

think-tank'ów (2003). Spotkania miały pomóc w informowaniu społeczeństwa ukraińskiego o korzyściach płynących z integracji z UE i o krokach, jakie należy podjąć w celu dopasowania ukraińskiego prawa do wymogów europejskich.

Plany dotyczące Ukrainy

Główny kierunek działań na przyszłość to przekazywanie doświadczeń związanych z przygotowaniem Polski do wymogów członkostwa w Unii Europejskiej i wprowadzaniem europejskich standardów w dziedzinie polityki i gospodarki.

Fundacja Instytutu Artes Liberales

ul. Nowy Świat 4, 00-497 Warszawa
 tel. (0-22) 696 33 15, fax (0-22) 628 10 12
 ial@ial.org.pl, www.ial.org.pl

Zakres działania

Działalność założonej w 1997 Fundacji Instytutu Artes Liberales (FIAL) ma na celu wspieranie rozwoju nowych, także eksperymentalnych, metod edukacyjnych, szczególnie w dziedzinach „humanistyki niestosowanej”, przyczynianie się do tworzenia i rozwoju działających w tym zakresie jednostek naukowo-badawczych i edukacyjnych, w szczególności Uniwersytetu Warszawskiego, wspieranie poznawania i zachowywania dziedzictwa śródziemnomorskiego, ze szczególnym uwzględnieniem tradycji helleńskiej i łacińskiej, w Europie Środkowej i Wschodniej.

Dotychczasowa współpraca z Ukrainą

FIAL działa na Ukrainie od chwili powstania.

- „Międzynarodowa Szkoła Humanistyczna Europy Środkowej i Wschodniej” (MSH) – poświęcona rozwojowi kształcenia interdyscyplinarnego na poziomie międzynarodowym. Szkoła jest organizowana we współpracy z uczelniami ukraińskimi (m.in. Państwowy Uniwersytet im. I. Franki we Lwowie, Ukraiński Uniwersytet Katolicki we Lwowie, Narodowy Uniwersytet „Akademia Kijowsko-Mohylańska”, Państwowy Uniwersytet im. Tarasa Szewczenki w Ki-

jowie), białoruskimi (Miński Uniwersytet Humanistyczny, Państwowy Uniwersytet im. J. Kupały w Grodnie), litewskimi (Uniwersytet im. Witolda Wielkiego w Kownie, Litewski Instytut Historyczny w Wilnie, oraz rosyjskimi (Instytut Smolny w Sankt Petersburgu).

Sesje MSH w latach 1999-2003 organizowano we Lwowie, Warszawie, Orońsku, Perkozie, Stężycy, Miętmem, Grodnie, Białymstoku, Lublinie, Cieszynie, Poznaniu i Gnieźnie – brało w nich udział 1020 uczestników. Ponad połowa z nich przyjechała z Ukrainy (513 osób).

Plany dotyczące Ukrainy

Pomoc przy organizacji studiów typu MISH (Międzywydziałowe Indywidualne Studia Humanistyczne) – otwartych już we Lwowie, przygotowywanych w Kijowie. Organizacja wspólnych studiów doktoranckich.

Fundacja Nasza Ziemia

ul. Hoża 3 m. 5, 00-528 Warszawa

tel./fax (0-22) 622 81 18

fundacja@naszaziemia.pl, www.naszaziemia.pl

Zakres działania

Fundacja powstała w 1994 roku dla zainicjowania i koordynowania w Polsce akcji *Clean Up the World (Sprzątanie świata)* – międzynarodowej kampanii publicznej edukacji ekologicznej. Fundacja prowadzi programy wsparcia edukacji i organizacji gospodarki odpadami, przeznaczone szczególnie dla samorządów i szkół.

Dotychczasowa współpraca z Ukrainą

Pierwsze wspólne działania z partnerami z Ukrainy rozpoczęły się w 2000 roku.

Pola działania:

- ekologiczna edukacja publiczna i wspomaganie organizacji selektywnej zbiórki odpadów oraz rozwiązywania problemów z zanieczyszczeniem środowiska

- edukacja obywatelska – angażowanie obywateli w procesy rozwiązywania problemów lokalnych, wspomaganie integrowania lokalnych społeczności: władz samorządowych, organizacji pozarządowych, biznesu, mediów

Partnerami Fundacji na Ukrainie były do tej pory: Asocjacja Miast Ukrainy (Kijów), Towarzystwo Lwa (Lwów), Towarzystwo Ochrony Przyrody (Dniepropietrowsk), Eko-Hań Ostwind (Katusz).

Plany dotyczące Ukrainy

- 2003, Kijów – międzynarodowe warsztaty dla koordynatorów i organizatorów kampanii *Sprzątanie świata* z Europy Środkowej i Wschodniej
- przekazywanie doświadczeń polskich samorządów w zakresie organizowania gospodarki odpadami i edukacji ekologicznej

Fundacja Nowy Staw

ul. 3 Maja 18/3A, 20-078 Lublin

tel. (0-81) 534 61 91, fax (0-81) 534 61 92

biuro@nowystaw.lublin.pl, www.nowystaw.lublin.pl

Zakres działania

Nazwa Fundacji pochodzi od miejscowości położonej w Kozłowieckim Parku Narodowym, gdzie realizowane były pierwsze projekty Fundacji, powstałej w 1993 roku. Celem jej działań jest umacnianie ukształtowanych przez chrześcijaństwo podstawowych wartości demokracji i gospodarki rynkowej oraz edukacja młodego pokolenia i współpraca międzynarodowa młodzieży. W 2000 roku zakończono rozbudowę ośrodka szkoleniowego w Międzynarodowym Domu Spotkań Młodzieży w Nasutowie koło Lublina. W Domu organizowane są seminaria, warsztaty, konferencje i spotkania młodzieży. Korzystają z niego także inne organizacje pozarządowe Lubelszczyzny. Fundacja prowadzi działalność edukacyjno-kulturalną – seminaria, warsztaty i spotkania młodzieży

Dotychczasowa współpraca z Ukrainą

Fundacja współpracuje z Ukrainą od 1996 roku, organizując seminaria, warsztaty i spotkania:

- spotkania młodzieży na rzecz porozumienia i budowania wspólnego sąsiedztwa
- seminaria i warsztaty dla młodych dziennikarzy
- warsztaty ekologiczne
- seminaria na temat polskich reform gospodarczych.

Do chwili obecnej zorganizowano 39 spotkań dwu- i wielostronnych z udziałem gości z Ukrainy.

Główni partnerzy na Ukrainie: Młody Ruch Żytomierszczyzny (Żytomierz), Europejskie Centrum Młodzieży (Równe), Ukraińsko-Polskie Forum Młodych im. W. Lipińskiego (Łuck), Studenckie Bractwo (Nadrawina), Młodzież Chrześcijańsko-Demokratyczna (Kijów), Związek Niezależnych Dziennikarzy (Żytomierz) oraz Towarzystwo Lwa (Lwów), „Nowe Horyzonty” (Drohobycz), Centrum „Młoda Demokracja” (Lwów), Fundacja „Nasz Stanisławów” (Iwano-Frankiwsk), „Europejski Dialog” (Lwów).

Plany dotyczące Ukrainy

Kontynuacja programów dla młodzieży.

Fundacja Ośrodka KARTA

ul. Narbutta 29, 02-536 Warszawa

tel. (+22) 848-07-12, fax 646-65-11

ok@karta.org.pl, www.karta.org.pl

Zakres działania

Ośrodek KARTA jest organizacją pozarządową, zajmującą się dokumentowaniem i upowszechnianiem historii najnowszej Polski i Europy Wschodniej. Początkiem działań było powołanie w 1982 roku w Warszawie „Karty” jako podziemnej gazetki publicystycznej. W roku 1990 zarejestrowane zostały ściśle ze

sobą współpracujące Fundacja Archiwum Wschodniego i Fundacja KARTA. Pod koniec 1991 roku powołano Ośrodek KARTA, łączący obie fundacje.

Fundacja Ośrodka KARTA prowadzi:

- działalność badawczą – dokumentacja najnowszej historii Polski
- działalność edukacyjną – upowszechnianie najnowszej historii Polski
- działalność wydawniczą.

Dotychczasowa współpraca z Ukrainą

- „Wspólne miejsce – Europa Wschodnia” to program międzynarodowy realizowany przez Ośrodek we współpracy z zagranicznymi partnerami (finansowany głównie ze środków National Endowment for Democracy i Fundacji Forda). Jest to program badawczo-opiniotwórczy, prowadzony od 1993 roku, realizowany niemal we wszystkich krajach Europy Środkowo-Wschodniej. Obecnie jego głównym celem jest opracowanie międzynarodowego *Słownika dysydentów (1956-89)*. Głównym partnerem Ośrodka KARTA, będącego koordynatorem, jest Ośrodek Badań Informacji i Upowszechniania „Memoriał” w Moskwie. Z czasem dotoczyły się także niezależne ośrodki z Ukrainy, Białorusi, Bułgarii i innych krajów byłego bloku sowieckiego. W 1998 roku, dzięki współpracy z „Memoriałem” Ośrodek opublikował *Łagry. Przewodnik encyklopedyczny*.
- Ośrodek wspiera także dialog polsko-ukraiński. W tym celu wydaje serię *Polska–Ukraina: trudne pytania* dokumentującą kolejne spotkania historyków obu stron. Projekt o tym samym tytule oprócz seminariów obejmował także dokumentację ofiar konfliktu polsko-ukraińskiego w latach czterdziestych XX wieku.

Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej (FRDL)

ul. Hauke Bosaka 11, 01-540 Warszawa
tel. (0-22) 869 92 07, fax (0-22) 839 22 85
biuro@frdl.org.pl; www.frdl.org.pl

Zakres działania

Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej (FRDL) jest organizacją pozarządową, apolityczną, niezależną i niekomercyjną. Została ustanowiona 18 września 1989 i wpisana do rejestru fundacji 9 stycznia 1990.

Misją FRDL jest szerzenie idei samorządności obywatelskiej, rozumianej jako podstawowa forma demokracji. Wypełniając swoją misję, Fundacja wspiera działania samorządów lokalnych i organizacji pozarządowych, przyczyniając się tym samym do budowy i wzmacniania społeczeństwa obywatelskiego.

Dzięki profesjonalizmowi usług, ich dostępności dla samorządowców i działaczy lokalnych w całym kraju oraz doskonale przygotowanej i doświadczonej kadrze trenerów i ekspertów, Fundacja zajmuje pierwsze miejsce w kraju na liście najpopularniejszych organizacji szkolących samorząd terytorialny.

Od 1993 roku programy międzynarodowe są jedną z głównych dziedzin działalności FRDL. Rosnąca liczba projektów międzynarodowych spowodowała, że powołano wyspecjalizowaną jednostkę organizacyjną Fundacji pod nazwą Polski Instytut Demokracji Lokalnej. Jego zadaniem jest koordynacja wszystkich działań realizowanych przez Fundację za granicą oraz bezpośrednia realizacja dużych programów, wspierających budowę i rozwój samorządu terytorialnego w innych krajach.

W ostatnich latach głównymi odbiorcami, do których kierowano zagraniczne programy Fundacji, byli reprezentanci władz państwowych, samorządu terytorialnego, organizacji pozarządowych oraz dziennikarze i działacze lokalni z Ukrainy, Białorusi, Albanii, Macedonii, Serbii i Czarnogóry, Bośni i Hercegowiny, Obwodu Kalinińgradzkiego oraz Kazachstanu. Projekty Fundacji realizowane były także dla uczestników z Bułgarii, Gruzji oraz Rosji. Eksperti Fundacji doradzają rządowi lub władzom lokalnym w Słowenii, Czeczenii i Rumunii.

Dotychczasowa współpraca z Ukrainą

Swoją działalność na Ukrainie FRDL rozpoczęła w 1992 konferencją „Od Centralizmu do demokracji lokalnej – spotkania samorządowców Europy Środkowej i Wschodniej” (Kraków 1992), realizowaną przy współpracy Dyrekcji Programu Local Democracy in Poland z Uniwersytetu Rutgers, gdzie spotkali się przedstawiciele 14 krajów, w tym Ukrainy, w celu uzgodnienia scenariuszy działań prowadzących do utworzenia struktur nowych władz lokalnych. Od tamtego czasu FRDL regularnie realizuje projekty związane z Ukrainą. Projekty te skierowane są zarówno do organizacji pozarządowych, jak i do przedstawicieli samorządu, administracji państwowej, mieszkańców, małych i średnich przedsiębiorstw oraz dziennikarzy. Projekty realizowane są w różnej formie: wizyt ekspertów polskich na Ukrainie, szkoleń w Polsce, wizyt studyjnych, warsztatów, szkoleń trenerów, konferencji, seminariów, tłumaczeń publikacji oraz materiałów szkoleniowych. Projekty finansowane były m.in. przez Polsko-Amerykańsko-Ukraińską Inicjatywę Współpracy PAUCI, MATRA (program MSZ Holandii), US-Ukraine Foundation i innych.

Plany dotyczące Ukrainy

Aktualnie i w przyszłości Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej planuje, korzystając z wieloletniego doświadczenia, dalszą współpracę z partnerami ukraińskimi w budowaniu społeczeństwa obywatelskiego oraz wspieranie rozwoju regionalnego Ukrainy.

Fundacja na rzecz Umocnienia Więzi Rodzinnych i Społecznych SYNAPSIS

ul. Ondraszka 3, 02-085 Warszawa

tel. (0-22) 825 77 57, 825 87 22, fax (0-22) 825 77 57

fundacja@synapsis.waw.pl, www.synapsis.waw.pl

Zakres działania

Fundacja SYNAPSIS powstała w 1990 roku i zajmuje się pomocą osobom z autyzmem oraz współpracą z podobnymi organizacjami w kraju i na świecie; przewodniczy Radzie Porozumienia Organizacji Pozarządowych Pracujących na

rzecz Dzieci i Osób Dorosłych z Autyzmem i Pokrewnymi Zaburzeniami oraz ich Rodzin, jest także członkiem Autism Europe (organizacji zrzeszającej europejskie organizacje zajmujące się problematyką autyzmu). Fundacja korzysta z doświadczeń licznych organizacji w krajach zachodnioeuropejskich, dzieląc się jednocześnie tymi doświadczeniami z organizacjami na Ukrainie.

Dotychczasowa współpraca z Ukrainą

Fundacja współpracuje z Ukrainą od czerwca 2001 roku.

Dotychczas zrealizowane programy:

- IV-XII 2001 – program „Wymiana doświadczeń między rodzinami i profesjonalistami – profesjonalne wsparcie środowiska rodzin wychowujących dzieci z autyzmem we Lwowie”, we współpracy z Fundacją KONTAKT ze Lwowa (dawna nazwa: Stowarzyszenie Wzajemnej Pomocy Rodzin Dzieci Autystycznych): współpraca merytoryczna, przekazywanie doświadczeń polskich, rozwijanie kontaktów w regionie przygranicznym Przemyśl-Lwów, szkolenia prowadzone przez psychoterapeutów, psychologów, pedagogów Fundacji SYNAPSIS, udział uczestników z Ukrainy w Europejskim Tygodniu Autyzmu w Polsce;
- IV 2002- IV 2003 – projekt „Partnerstwo rodziców i profesjonalistów w tworzeniu skutecznego systemu pomocy dla dzieci i osób z autyzmem – wymiana doświadczeń środowisk polskich i ukraińskich” w ramach Programu Wschód-Wschód – we współpracy z Fundacją KONTAKT ze Lwowa, Ukraińskim Instytutem Badawczym Psychiatrii Społecznej i Sądowej oraz Uzależnień z Kijowa. Współpraca z organizacjami rodziców na terenie Lwowa i Kijowa, przygotowanie profesjonalistów do tworzenia placówek terapeutyczno-edukacyjnych, wsparcie akcji uświadamiania istnienia niedostrzeganych dotąd na Ukrainie problemów osób z autyzmem.

Plany dotyczące Ukrainy

Kolejny etap współpracy, planowany na jesień 2003 roku, będzie konsekwencją poprzednich projektów. Tym razem, odpowiadając na potrzeby środowisk ze Lwowa i Kijowa, Fundacja SYNAPSIS chce skupić się na szkoleniach z zakresu rzecznictwa interesów osób autystycznych, tworzenia szerszej reprezentacji ta-

kich środowisk, uczenia grup dotkniętych autyzmem samodzielnego zaspakajania potrzeb, zakładania organizacji, podstaw pisania wniosków o fundusze, tworzenia i rozliczania budżetów, szukania źródeł finansowania. Będą miały one formę konsultacji i wykładów, opartych na polskich doświadczeniach.

Fundacja Solidarności Polsko-Czesko-Słowackiej

ul. Szpitalna 5/5, 00-031 Warszawa

tel. (0-22) 828 91 45 w. 141, 826 35 98, fax (0-22) 828 9129

spczs@szpitalna.ngo.pl; www.free.ngo.pl/spczs

Zakres działania

Celem założonej w 1990 roku Fundacji jest działalność naukowa, oświatowa, kulturalna, w zakresie kultury fizycznej i sportu, ochrony środowiska, dobroczynności i pomocy społecznej prowadzona na rzecz współpracy, porozumienia i solidarności narodów Polski, Czech, Słowacji oraz innych krajów. Obecnie Fundacja koncentruje się na programach pomocowych dla organizacji oraz mediów z krajów byłego Związku Radzieckiego.

Dotychczasowa współpraca z Ukrainą

Fundacja współpracuje z Ukrainą od 1992 roku; współpraca ta obejmuje przede wszystkim media i organizacje pozarządowe:

- Program „Technika Wolnego Słowa” (1992–2003) – szkolenia z zakresu techniki składu komputerowego dla potrzeb niezależnych wydawnictw. Kursanci wyjeżdżają z Polski z umiejętnościami pozwalającymi na obsługę programów komputerowego składu tekstów. Uczestnicy bardziej zaawansowani są szkoleni według zgłaszanych potrzeb. Dodatkowo wybrane organizacje otrzymują sprzęt komputerowy.

W 2003 roku zakończyła się ósma edycja programu. Ogółem w programie udział wzięło około 430 osób reprezentujących kilkaset organizacji z Białorusi, Ukrainy, Rosji, Mołdawii, Litwy, Łotwy, Mongolii, Azerbejdżanu, Gruzji, Armenii, Kirgizji, Turkmenii, Kazachstanu, Uzbekistanu.

- Program „Niezależne media” (1996–2002) – trzytygodniowe staże dla dziennikarzy prasy, radia, telewizji i redaktorów wydawnictw. Prezentowane były polskie doświadczenia z lat transformacji, rozwój niezależnych mediów w Polsce (w tym etyka mediów, odpowiedzialność dziennikarza za słowo, dziennikarstwo śledcze). W programie przewidziane były spotkania z politykami, naukowcami, przedstawicielami świata kultury oraz z działaczami organizacji pozarządowych.

Ważnym elementem programu była możliwość nawiązania bezpośrednich kontaktów z polskimi dziennikarzami podczas wizyt studyjnych w warszawskich redakcjach. W polskiej prasie zamieszczano materiały dziennikarzy – uczestników programu na tematy związane z aktualnymi wydarzeniami w ich państwach, jak również opinie i komentarze dotyczące wydarzeń światowych. W 2002 roku zakończyła się czwarta edycja tego programu. Ogółem wzięło w nim udział ponad 120 dziennikarzy.

- Działanie kulturalne – Fundacja organizuje imprezy promujące kulturę m.in. Ukrainy. I tak np. w 2002 roku zorganizowano wystawę malarstwa lwowskiego, podczas której zaprezentowano kilkadziesiąt prac ośmiu współczesnych malarzy.

Plany dotyczące Ukrainy

W 2003 roku planowana jest kolejna edycja staży dziennikarskich „Niezależne media V”, w których przewidywany jest udział przedstawicieli mediów ukraińskich.

W roku 2004 mają się odbyć kolejne szkolenia w zakresie składu komputerowego „Technika Wolnego Słowa IX”.

Również w roku 2004, wspólnie z Instytutem Rozwoju Miasta ze Lwowa, Fundacja Solidarności Polsko-Czesko-Słowackiej planuje zorganizowanie programu samorządowego „Społeczna kontrola władz lokalnych”.

Fundacja im. Stefana Batorego

ul. Sapieżyńska 10a, 00-215 Warszawa
 tel. (0-22) 536 02 00, fax (0-22) 536 02 20
 batory@batory.org.pl; www.batory.org.pl

Zakres działania

Celem Fundacji im. Stefana Batorego, powołanej w maju 1988 roku, jest wspieranie rozwoju otwartego, demokratycznego społeczeństwa. Przez 15 lat Fundacja działała na polu edukacji, kultury, ochrony zdrowia i pomocy społecznej, wspomagała rozwój lokalnych organizacji pozarządowych, wspierała przemiany demokratyczne i rynkowe w Polsce oraz w Europie Środkowej i Wschodniej. Na inicjatywy te przeznaczyła 320 milionów złotych, przyznając przeszło 10 tysięcy dotacji i 5 tysięcy stypendiów.

W 2002 roku Fundacja określiła na nowo pola i zakres swojej aktywności, kierując się analizą społecznych potrzeb i biorąc pod uwagę wysokość środków, jakie pozostają w jej dyspozycji. Działania Fundacji koncentrują się dziś na wzmacnianiu społecznej aktywności, propagowaniu wolności obywatelskich i zasad państwa prawa oraz rozwijaniu współpracy i solidarności międzynarodowej.

Dotychczasowa współpraca z Ukrainą

Programy własne Fundacji Batorego

Przedsięwzięcia podejmowane przez Fundację obejmowały różnorodną problematykę: od polityki po wymianę młodzieży, od samorządu lokalnego po debaty historyków. Wśród ważnych projektów wymienić można: pierwsze spotkanie parlamentarzystów z Polski i Ukrainy (1990), konferencję „Renesans Ukrainy” (1996), seminaria: „Trudne pytania. Polacy i Ukraińcy 1918–1948” (1994) i „Historiografia Polski i Ukrainy po 1989 roku” (1998), wizyty studyjne i warsztaty dla dziennikarzy, redaktorów pism społeczno-kulturalnych, liderów związków zawodowych, prawników, samorządowców, historyków oraz działaczy organizacji pozarządowych.

Projekty podjęte w ostatnich latach

- „Nowa Unia Europejska i Ukraina” – rozpoczęty w 2002 roku projekt ma ocenić obecne stosunki między rozszerzającą się Unią Europejską a Ukrainą, a także przygotować opracowanie możliwych strategii i konkretnych rozwiązań dotyczących tych relacji. W projekcie uczestniczą eksperci z krajów Unii Europejskiej (Belgia, Wielka Brytania), Polski, Słowacji, Ukrainy i Węgier. Końcowy raport, wraz z rekomendacjami, zostanie opublikowany w językach angielskim, polskim i ukraińskim.
- „Monitoring otwartości wschodnich granic Polski” – Wspólnie z Helsińską Fundacją Praw Człowieka oraz grupą organizacji pozarządowych prowadziliśmy w 2002 i 2003 roku monitoring warunków przekraczania wschodnich granic Polski przez cudzoziemców. Na podstawie tych badań został opracowany i wydany raport, zwracający uwagę na przestrzeganie praw i respektowanie godności osób przekraczających granicę, a także zawierający rekomendacje dla straży granicznej i służb celnych.
- „Historia alternatywna” – projekt realizowany w latach 1999-2003 wspólnie z redakcją miesięcznika „Mówią Wieki”. W formule spotkań warsztatowych zespoły uczniowskie z Białorusi, Litwy, Ukrainy i Rosji pod kierownictwem nauczycieli przygotowały wspólne prace łączące w sobie elementy „historii alternatywnej” („co by było gdyby...”) z próbą zastosowania rozmaitych technik krytyki źródeł. Na podstawie materiałów powstałych podczas warsztatów opracowano cykl broszur edukacyjnych w czterech językach.
- „Białoruś, Ukraina, Polska – klub dziennikarzy” – cykl warsztatów i wizyt studyjnych dla grupy 25-30 dziennikarzy prasy regionalnej, pomagających w wymianie informacji między redakcjami, w usprawnieniu i podniesieniu jakości pracy oraz zwiększeniu liczby publikacji prasowych poświęconych zagadnieniu rozszerzenia Unii i sytuacji w krajach regionu.

Programy grantodawcze

Działający od 1991 roku Program „Wschód-Wschód” wspomaga realizację projektów dotyczących problematyki społecznej, przemian demokratycznych oraz aktywizacji młodzieży w krajach naszego regionu. Współpracę kulturalną z Ukra-

iną wspierał w latach 1995-2002 Program Kulturalny. Natomiast Program Wydawniczy do końca 2002 roku dotował publikację tłumaczonych z języka ukraińskiego na polski książek z zakresu humanistyki, nauk społecznych i politycznych oraz współczesnej literatury pięknej.

Plany dotyczące Ukrainy

W następnych latach kontynuowany będzie monitoring wschodnich granic Polski (przede wszystkim procedury wydawania wiz i pracy konsulatów), będą się też odbywały kolejne spotkania klubu dziennikarzy. W ramach projektu „Przemieszczane dobra kultury” przygotowane zostanie opracowanie na temat współpracy polsko-ukraińskiej w tej dziedzinie.

Na przełomie lat 2003 i 2004 zaprezentujemy podsumowujący raport „Nowa Unia Europejska i Ukraina”, a także krótsze *policy papers*, poświęcone polityce rozszerzonej Unii wobec Ukrainy. W 2004 roku zostaną rozpoczęte prace nad przygotowaniem projektu badawczego poświęconego programom pomocowym Unii. Chcemy precyzyjnie zdiagnozować działania adresowane do Ukrainy, Mołdowy i Białorusi, zaproponować modyfikację celów, sposobów finansowania i procedur oraz opracować metody wspierania społeczeństwa obywatelskiego i pro-europejskich elit w Europie Wschodniej.

Jesienią 2003 rozpocznie działalność nowy, kilkuletni program grantodawczy „Inicjatywy Obywatelskie w Europie Wschodniej”, finansowany ze środków Fundacji Forda. Do współpracy zapraszamy organizacje pozarządowe z wybranych obwodów Białorusi i Ukrainy, które są zainteresowane wspieraniem lokalnych inicjatyw obywatelskich, działaniem na rzecz rozwoju współpracy między organizacjami oraz administracją publiczną, a także działaniem na rzecz zmian prawa i praktyki administracyjnej, sprzyjających rozwojowi inicjatyw obywatelskich.

Fundacja Wspomagania Wsi

ul. Bellottiego 1, 01-022 Warszawa

tel. (0-22) 636 25 70 -75, fax (0-22) 636 62 70

fww@fww.org.pl; www.fww.org.pl

Zakres działania

Fundacja Wspomagania Wsi (FWW) powstała w 1999 roku w wyniku połączenia Fundacji Wspomagającej Zaopatrzenie Wsi w Wodę (działającej od 1987 roku) i Fundacji Rolniczej (powstałej w 1991).

FWW wspiera społeczny, gospodarczy i kulturalny rozwój obszarów wiejskich. Działając na rzecz ochrony środowiska naturalnego, Fundacja propaguje wykorzystywanie niekonwencjonalnych źródeł energii.

Fundacja prowadzi program mikropożyczek, program finansowego wspierania inwestycji w dziedzinie ochrony środowiska, szkolenia w zakresie zarządzania małym przedsiębiorstwem, szkolenia przygotowujące do prowadzenia działalności agroturystycznej, programy szkoleniowe dla młodzieży, konkursy grantowe dla organizacji lokalnych.

Dotychczasowa współpraca z Ukrainą

Fundacja współpracuje z Ukrainą od 1994 roku.

FWW, we współpracy z ukraińskim Uniwersytetem Narodowym Akademia Ostrohska i kanadyjską organizacją Canada World Youth (CWY), prowadzi dwa programy:

- „Kanadyjsko-Polsko-Ukraiński Program Wymiany Młodzieży” – siedmiomiesięczny, realizowany na terenie Kanady i w Polsce. Jest to program (dla osób od 18 do 22 lat), którego celem jest szkolenie aktywnych obywateli, rozumiejących znaczenie społecznej odpowiedzialności, czynnie uczestniczących w życiu regionu, oddanych sprawom własnej społeczności. Uczestnicy są również przygotowywani do sprostania wymogom nowoczesnego rynku pracy. W programie uczestniczy 4 Ukraińców, 12 Polaków i 16 Kanadyjczyków.
- „NetCorps Kanadyjsko-Polsko-Ukraiński Program Wymiany Młodzieży” – sześciomiesięczny staż na terenie Kanady i Ukrainy dla osób od 19 do 24 lat, którego celem jest poszerzenie wiedzy uczestników na temat nowoczesnych

technologii komputerowych i kształtowanie aktywnych postaw obywatelskich.

W programie uczestniczy 4 Ukraińców, 4 Polaków i 8 Kanadyjczyków.

W obu programach uczestnicy pracują społecznie m.in. w małych przedsiębiorstwach i szkołach, zaś dwa dni wypełnione są zajęciami edukacyjnymi. W programie NetCorps praca związana jest z wykorzystaniem wiedzy informatycznej.

Plany dotyczące Ukrainy

Program NetCorps będzie kontynuowany w następnych latach.

Helsińska Fundacja Praw Człowieka

ul. Bracka 18 m. 62, 00-028 Warszawa,

tel./fax (0-22) 828 10 08,

hfhr@hfhrpol.waw.pl, www.hfhrpol.waw.pl

Zakres działania

Helsińska Fundacja Praw Człowieka (HFPC) powstała w 1989 roku w Warszawie. Założyli ją działacze podziemnego Komitetu Helsińskiego. Jest instytucją niedochodową, niezależną od państwa i ugrupowań politycznych, a w swej zagranicznej działalności zajmuje się kształceniem – w zakresie praw człowieka, rządów prawa i konstytucjonalizmu – osób związanych z organizacjami pozarządowymi, instytucjami państwowymi i mediami. HFPC naucza również skutecznego działania na rzecz ochrony i promocji praw człowieka. Od wielu lat jest jednym z głównych światowych ośrodków kształcących specjalistów i działaczy praw człowieka w świecie postkomunistycznym.

Do państw priorytetowych należą Rosja, Ukraina i Białoruś, a także państwa południowego Kaukazu oraz postkomunistyczne państwa Azji Centralnej. Fundacja działa również, choć mniej aktywnie, w państwach bałtyckich, na Słowacji, w Albanii i w Serbii.

Szkolenia organizowane przez HFPC przeszło do tej pory ponad 3 tysiące cudzoziemców, w większości przedstawicieli elit społecznych, z ponad 20 krajów.

Działalność HFPC na poziomie międzynarodowym obejmuje:

- szkolenia teoretyczne z zakresu wiedzy o prawach człowieka i mechanizmach ich ochrony
- szkolenia w zakresie umiejętności skutecznego działania na rzecz ochrony praw człowieka i poszanowania prawa (np. techniki monitoringu praw człowieka, prowadzenie działań prawnych w interesie publicznym, organizowanie kampanii społecznych itp.)
- szkolenia przedstawicieli grup zawodowych (prawnicy, adwokaci, sędziowie, pracownicy biur rzeczników praw obywatelskich, politycy i eksperci parlamentarni, dziennikarze, nauczyciele) przekazujące wiedzę o prawach człowieka i stosowanych w tych zawodach technikach ochrony praw człowieka
- konsultacje eksperckie strategicznych planów działania oraz realizacji poszczególnych projektów
- edukację publiczną (np. przez produkcję i dystrybucję filmów edukacyjnych w wersji rosyjskiej i angielskiej, które często są emitowane w stacjach telewizyjnych rozmaitych krajów).

Począwszy od roku 1990 – a od 1991 we współpracy z Radą Europy – HFPC organizuje coroczne Międzynarodowe Letnie Szkoły Praw Człowieka dla osób aktywnie zajmujących się ochroną praw człowieka we wszystkich krajach postkomunistycznych.

Od 1998 roku, z uwagi na ogromne zainteresowanie Letnią Szkołą (co roku Fundacja otrzymuje około 1000 zgłoszeń), Fundacja organizuje również Międzynarodowe Zimowe Szkoły Praw Człowieka.

Dotychczasowa współpraca z Ukrainą

Program ukraiński został uruchomiony w kwietniu 1999 roku. Jego celem jest wspomaganie procesu powstawania ruchu na rzecz praw człowieka na Ukrainie. HFPC inicjuje projekty wspierające współpracę ośrodków pozarządowych, uniwersyteckich i państwowych oraz przyczyniające się do profesjonalizacji działań organizacji pozarządowych (zwłaszcza z prowincji), a także udziela pomocy w realizacji tych projektów.

Beneficjentami tych programów są działacze organizacji pozarządowych, pracownicy naukowcy, przedstawiciele zawodów prawniczych (adwokaci, sędziowie), pracownicy instytucji państwowych (biuro Rzecznika Praw Obywatelskich, samorządy lokalne, parlament, ministerstwa).

Od 1990 do lutego 2003 roku, około 250 osób zostało objętych różnymi szkoleniami HFPC. Absolwenci szkoleń utrzymujący kontakt z Fundacją (90 osób) spotkali się na Zjeździe Ukraińskich Absolwentów w Jalcie w maju 2001 roku. Celem tego spotkania było wzajemne poznanie się absolwentów oraz zaplanowanie i omówienie możliwości współpracy rozmaitych ośrodków działających na rzecz praw człowieka w tym kraju.

Projekty:

- 1998 – seminarium na temat monitoringu praw człowieka dla przedstawicieli organizacji pozarządowych z Ukrainy, Rosji i Białorusi
- 1999 – specjalistyczne szkolenie dla pracowników nowopowstałego biura Rzecznika Praw Obywatelskich Ukrainy na temat praw i wolności człowieka, technik monitoringu oraz pracy ze skargami indywidualnymi
- 1999 – Ukraińska Letnia Szkoła Praw Człowieka – seminarium z programem podobnym do Międzynarodowych Letnich Szkół HFPC – organizowane w Warszawie dla uczestników z Ukrainy
- 1999-2000 – seminarium poświęcone technikom monitoringu praw człowieka dla działaczy organizacji pozarządowych i pracowników biura Rzecznika Praw Obywatelskich (w ramach projektu zorganizowano we współpracy z kijowską Fundacją Odrodzenie zamknięty konkurs małych grantów na najlepsze projekty opracowane przez uczestników szkolenia)
- 2000 – seminarium na temat wykorzystania raportu z monitoringu w kampanii na rzecz wprowadzenia systemowych zmian w zakresie przestrzegania praw człowieka dla organizacji pozarządowych z Ukrainy i Federacji Rosyjskiej
- 2001 – seminarium poświęcone strategii i technikom edukacji w zakresie praw człowieka, organizowane na Ukrainie dla przedstawicieli organizacji pozarządowych oraz pracowników wyższych uczelni; seminarium było częścią szerszego programu „Organizowanie i Wzmacnianie Ruchów na Rzecz Praw Czło-

wieka dla Społeczeństwa Obywatelskiego w Krajach WNP”

- 2001 – seminarium na temat planowania strategicznego i technik działania na rzecz interesu publicznego dla działaczy organizacji pozarządowych z Ukrainy, Federacji Rosyjskiej i Mołdowy
- 2002 – seminarium na temat strategii pracy organizacji pozarządowych z instytucjami penitencjarnymi, organizowane na terenie Ukrainy dla przedstawicieli organizacji pozarządowych oraz pracowników służby więziennej, będące częścią programu: „Organizowanie i Wzmacnianie Ruchów na Rzecz Praw Człowieka dla Społeczeństwa Obywatelskiego w Krajach WNP”

Plany dotyczące Ukrainy

Kontynuacja dotychczasowych projektów (Międzynarodowe Letnie i Zimowe Szkoły Praw Człowieka).

Fundacja Instytut Studiów Wschodnich

ul. Koźca 3/5 lok. 6, 00-070 Warszawa

tel./fax (0-22) 827 20 64, 827 20 52, 828 52 84

forum@isw.org.pl; www.forum-ekonomiczne.pl

Zakres działania

Fundacja prowadzi działalność na rzecz zbliżenia pomiędzy państwami Europy Środkowej i Wschodniej. Celem podejmowanych od 1993 roku przedsięwzięć jest edukacja społeczna i polityczna, służąca budowaniu demokratycznej przyszłości Polski i państw zza naszej wschodniej i południowej granicy. Realizowane na różnych szczeblach przedsięwzięcia służącej mają rozwojowi współpracy kulturalnej, naukowej oraz gospodarczej między państwami Europy Środkowej i Wschodniej.

- wspomaganie inicjatyw, które uzupełniają kontakty oficjalne władz politycznych
- „inwestowanie” w przyszłe stosunki, tj. inicjowanie i wspomaganie kontaktów młodzieży
- pogłębianie wiedzy o gospodarkach Polski, Ukrainy, Rosji i Białorusi

Dotychczasowa współpraca z Ukrainą

Fundacja ustanowiła fundusz stypendialny dla ukraińskich studentów. W roku szkolnym 2000/2001 przyznano 10 stypendiów o wartości 4900 dolarów dla studentów Akademii Kijowsko-Mohylańskiej.

Największym przedsięwzięciem realizowanym przez Instytut jest coroczne „Forum Ekonomiczne” odbywające się w Krynicy Górskiej. W tym roku odbędzie się ono już po raz 12. W 2001 roku w Beskidy przyjechało ok. 1000 polityków, biznesmenów, dziennikarzy z 19 państw: Armenii, Azerbejdżanu, Białorusi, Bułgarii, Czech, Estonii, Gruzji, Kazachstanu, Litwy, Łotwy, Mołdowy, Polski, Rosji, Rumunii, Słowacji, Ukrainy, Uzbekistanu, Węgier, USA oraz przedstawiciele Unii Europejskiej. Wśród nich byli prezydenci Polski, Litwy, Mołdowy i Słowacji oraz pięciu premierów. Forum w Krynicy z roku na rok rozwija się i uczestniczy w nim coraz więcej osób. Nazywane jest nawet „polskim Davos”.

Instytut organizuje także wakacyjne praktyki dla studentów, przede wszystkim z Ukrainy, jak również z Białorusi i Rosji. Praktykanci biorą udział w seminariach i wykładach dotyczących problemów transformacji systemowej Polski w latach 90., wolnego rynku i rozwoju przedsiębiorczości w naszym kraju, odbywają staże zawodowe zgodne z kierunkiem studiów, spotykają się z polskimi studentami oraz biorą udział w wielu imprezach kulturalnych w tych miastach. W 2000 roku w Polsce gościło 40 studentów. Program zrealizowano wspólnie z Fundacją Rozwoju Demokracji Lokalnej, Fundacją „Wiedzieć Jak”, Fundacją im. Konrada Adenauera, Fundacją im. Stefana Batorego, Fundacją Uniwersytetu Jagiellońskiego „Bratniak”, Wyższą Szkołą Administracji Publicznej, Studium Europy Wschodniej UW, Krajową Izbą Gospodarczą oraz studentami UW, SGH i UJ.

W grudniu 2000 instytut zorganizował w Polsce studyjną wizytę dziennikarzy rosyjskich. Współorganizatorem projektu jest Fundacja im. Konrada Adenauera.

Inny projekt, to szkolenie w Polsce urzędników ukraińskiej administracji samorządowej. W sześciodniowych modułach szkoleniowych na terenie Województwa Małopolskiego wzięto udział 144 samorządowców z Ukrainy. We współpracy z Instytutem Transformacji Społeczeństwa w Kijowie Fundacja gościła w Polsce 70 ukraińskich specjalistów od bankowości i polityków. Wzięli oni udział w seminarium szkoleniowym „Jak adaptować system bankowy Ukrainy i Polski do wymogów i oczekiwań Unii Europejskiej”.

Partnerzy ukraińscy:

Centrum im. O. Razumkowa w Kijowie, Forum Polsko-Ukraińskie, Instytut Transformacji Społeczeństwa, Instytut Reform, samorządy wojewódzkie, rejonowe, wiejskie z 25 regionów (*oblast*) Ukrainy, Ukraiński Związek Przemysłowców i Przedsiębiorców, uczelnie techniczne z Kijowa, Lwowa, Czerkasów, Iwano-Frankiwska, Tarnopola, Państwowy Uniwersytet Akademia Kijowsko-Mohylańska w Kijowie.

Plany dotyczące Ukrainy

Kontynuowanie organizacji Forum Ekonomicznego.

Instytut Europy Środkowo-Wschodniej

Pałac Czartoryskich, Pl. Litewski 2, 20-080 Lublin

tel./fax (0-81) 532 29 07

instesw@platon.man.lublin.pl, www.iesw.lublin.pl

Zakres działania

Instytut Europy Środkowo-Wschodniej powstał w 1991 roku. Został powołany na prawach stowarzyszenia jako Towarzystwo Instytutu Europy Środkowo-Wschodniej. Jest organizacją pozarządową. Inicjatywa powołania Instytutu zrodziła się z potrzeby ukazania historycznej i kulturowej specyfiki Europy Środkowo-Wschodniej, rozumianej jako obszar rozciągający się pomiędzy Bałtykiem, Adriatykiem i Morzem Czarnym. Instytut skupia swoją uwagę na procesach kształtujących przez wieki tożsamość Europy Środkowo-Wschodniej, które są także kluczem do rozumienia sytuacji aktualnej. Instytut inicjuje i wspomaga liczne przedsięwzięcia badawczo-naukowe, których celem jest badanie dziejów i promocja kultury środkowoeuropejskiej. Jest organizatorem wielu międzynarodowych konferencji. Prowadzi działalność wydawniczą, która dokumentuje naukowe życie placówki.

Instytut współpracuje z licznymi krajowymi i zagranicznymi ośrodkami naukowymi i badawczymi. Uczestniczył w tworzeniu Kolegium Polskich i Ukraiń-

skich Uniwersytetów, które zaczęło funkcjonować jesienią 2001 roku. W latach 1997-1999 Instytut realizował także projekt „EuroDialog” – internetowy serwis, który miał stanowić płaszczyznę dialogu na możliwie wiele tematów związanych ze współczesną kulturą europejską.

Dotychczasowa współpraca z Ukrainą

Instytut prowadzi projekty badawcze, przygotowuje publikacje oraz organizuje konferencje.

Publikacje:

- „Dzieje Białorusi, Litwy, Polski i Ukrainy” w nowym ujęciu historiograficznym (projekt naukowo-wydawniczy) opracowanie w międzynarodowym zespole redakcyjnym syntez dziejów wymienionych krajów od ich początków do czasów najnowszych. Powstałe dzieło w znacznie większym niż dotychczas stopniu ma uwzględnić odmienny punkt widzenia sąsiadów na wiele ważnych i trudnych kwestii dotyczących historii.
- „Historia Europy Środkowo-Wschodniej” (projekt naukowo-wydawniczy)
Celem tego wieloletniego projektu było przygotowanie i opublikowanie przez międzynarodowy zespół historyków syntezy dziejów tej części Europy, od początku ludów słowiańskich po dzień dzisiejszy. Owocem wspólnej pracy jest dwutomowa *Historia Europy Środkowo-Wschodniej* pod redakcją prof. Jerzego Kłoczowskiego, wydana przez Instytut Europy Środkowo-Wschodniej w roku 2000. Synteza ukaże się także w języku francuskim w ramach prestiżowej serii „Nouvelle Clio”, wydawanej przez Presses Universitaires de France.
- „Sytuacja religijno-wyznaniowa w Europie Środkowo-Wschodniej (X-XX wiek)”
Celem tego przedsięwzięcia było prowadzenie porównawczych badań historycznych nad dziejami społeczno-religijnymi na obszarze Europy Środkowo-Wschodniej od czasów starożytnych aż do obecnej sytuacji religijnej krajów regionu. Badania, uwzględniające najnowsze poglądy oraz tendencje występujące w historiografii, koncentrowały się zwłaszcza na problematyce rozwoju i przemian Kościołów i wspólnot wyznaniowych, problematyce życia religijnego, rozwoju wspólnot zakonnych *etc.*

Towarzystwo inicjowało i realizowało wiele prac badawczych, dotyczących podobnej problematyki. Największym przedsięwzięciem w tej mierze było przygotowanie międzynarodowego Kongresu Historii Porównawczej Kościołów (CIHEC). „Chrześcijaństwo w Europie Środkowo-Wschodniej i jego związki ze Wschodem i Zachodem”, zorganizowanego w roku 1996 w Lublinie. Do końca roku 2000 wydano w językach kongresowych łącznie cztery tomy materiałów z kongresu.

- „Aktualne stosunki międzynarodowe na obszarze Europy Środkowo-Wschodniej” Towarzystwo prowadziło obserwację oraz analizę najważniejszych procesów politycznych w Europie Środkowo-Wschodniej. Szczególną uwagę koncentrowano na rozwoju stosunków Polski i innych krajów europejskich z Ukrainą, które mają podstawowe znaczenie dla stabilizacji tej części Europy i całego kontynentu. Towarzystwo dwukrotnie przygotowało konferencje polsko-ukraińskie (Lublin – 1997, Kijów – 1999), odbywające się pod auspicjami premierów rządów Polski i Ukrainy. Zgromadziły one przedstawicieli świata nauki i polityki, środowisk kulturowych, opiniotwórczych, organizacji pozarządowych i samorządów, którzy podejmowali dyskusję na temat aktualnych aspektów i barier we współpracy polsko-ukraińskiej.

Jednocześnie zwracano uwagę na miejsce krajów naszego regionu w zmieniającym się układzie europejskim, zwłaszcza w procesie integracji europejskiej. Wskazywano na możliwe scenariusze rozwoju sytuacji międzynarodowej, m.in. w perspektywie stosunków pomiędzy Francją, Niemcami, Polską i Ukrainą. Problematyce tej poświęcono dwie międzynarodowe konferencje zorganizowane w Poznaniu (1998) oraz Paryżu (2000).

- „Aktualna sytuacja społeczno-kulturowa Europy Środkowo-Wschodniej” Projekt badawczy koncentrujący się wokół czynników kształtujących aktualne oblicze społeczno-kulturowe tej części kontynentu, w tym: zjawisk demograficznych (liczba ludności i jej zmiany, mniejszości etniczne *etc.*), zjawisk społecznych i politycznych (np. geografii wyborów), wyznaniowych (liczby i organizacji wspólnot religijnych), ekonomicznych, edukacyjnych i ekologicznych. W chwili obecnej dokładne określenie stanu krajów Europy Środkowo-Wschodniej jest istotne dla procesów integracyjnych przebiegających w tej części Europy.

Kolegium Europy Wschodniej

ul. Kiełbaśnicza 5, 50-108 Wrocław
 tel./fax (0-71) 342 16 81; tel. (0-71) 341 71 97
 office@kew.org.pl; www.kew.org.pl

Zakres działania

Fundacja Kolegium Europy Wschodniej została założona w 2001 roku z inicjatywy Jana Nowaka-Jeziorańskiego. Poza nim założycielami byli m.in. Gmina Wrocław, Województwo Dolnośląskie, Zakład Narodowy im. Ossolińskich.

Główne obszary działalności: Ukraina, Białoruś, Rosja, Litwa, Mołdowa, Rumunia i Bułgaria.

Główne pola działania: kultura; wspieranie rozwoju samorządności; wymiana młodzieży, promocja współpracy gospodarczej, polityka społeczna *etc.*

Dotychczasowa współpraca z Ukrainą

Kolegium współpracuje z Ukrainą od 2001 roku. Najważniejsze przedsięwzięcia:

- Festiwale Kultury Ukraińskiej *Ukraina Viva!* (od 2001 roku)
- Międzynarodowa Konferencja Naukowa „Od irredenty do współpracy. Stosunki polsko-ukraińskie w XX wieku” (2002)
- Konferencja „Przeszłość, która dzieli. Eksterminacja ludności polskiej na Wołyniu i w Galicji Wschodniej w latach 1943-1945” (maj 2003, wraz z Instytutem Pamięci Narodowej)
- Forum Europejskie Wrocław–Lwów (od czerwca 2003 roku, organizowane na przemian we Lwowie i we Wrocławiu; partnerzy ukraińscy: Rada Miejska Lwowa, Instytut Rozwoju Miasta we Lwowie, Stowarzyszenie DZYGA)
- działalność wydawnicza, m.in. książka *Nie jesteśmy ukrajinofilami. Polska myśl polityczna wobec Ukraińców i Ukrainy. Wybór tekstów* (Wrocław 2002)
- środkowoeuropejskie czasopismo „Potiah 76” (wersja ukraińska od czerwca 2003, od października 2003 – wersja polska, redaktor naczelny: Jurij Andruchowycz)
- od lipca 2003 roku Kolegium Europy Wschodniej koordynuje współpracę miasta Wrocławia z miastami partnerskimi w Europie Środkowej i Wschodniej, w tym współpracę ze Lwowem

Plany dotyczące Ukrainy

- Polsko-Ukraińskie Forum Gospodarcze na Dolnym Śląsku (2-3 października 2003 roku; organizatorzy KEW i Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego; partnerzy ukraińscy: Ministerstwo Gospodarki Ukrainy, Dniepropietrowska Agencja Rozwoju Regionalnego, Instytut Rozwoju Miasta ze Lwowa, Instytut Transformacji Społeczeństwa w Kijowie)
- III Festiwal Kultury Ukraińskiej *Ukraina Viva!* (2-6 października 2003 roku)
- Forum Europejskie Wrocław – Lwów
- wymiana młodzieży między Lwowem i Wrocławiem oraz Okręgiem Dniepropietrowskim i Województwem Dolnośląskim
- Zimowa Szkoła Wschodnia z udziałem studentów z Ukrainy (22-29 lutego 2004 roku; organizatorzy: KEW i Uniwersytet Warszawski)

Małopolskie Towarzystwo Oświatowe

ul. Limanowskiego 7, 33-300 Nowy Sącz

tel./fax (0-18) 444 25 57

mto_poland@yahoo.co.uk; www.mto.org.pl

Zakres działania

Towarzystwo powstało w Nowym Sączu w 1988 roku. Jego działalność ogniskuje się wokół wspierania niezależnej oświaty, innowacji oświatowych, edukacji, rehabilitacji dzieci niepełnosprawnych, wspieranie NGO w Polsce i krajach Europy Środkowo-Wschodniej.

Działalność międzynarodowa Towarzystwa rozpoczęła się z początkiem lat dziewięćdziesiątych. W latach 1991–1995 odbyło się pięć dwutygodniowych warsztatów dla nauczycieli i administratorów szkół z obszarów wiejskich. Warsztaty realizowane były we współpracy z Amerykanami z Educators for Social Responsibility. Miały one na celu zmianę podejścia do procesu nauczania – jego demokratyzację i działania w duchu „myśl globalnie, działaj lokalnie”. Brały w nich udział osoby z Polski, Litwy, Węgier.

Dotychczasowa współpraca z Ukrainą

Współpraca została zainicjowana w 2002 roku.

MTO ma kontakty ze szkołami we Lwowie i Winnicy. Do tej pory zrealizowano program wymiany uczniów i nauczycieli oraz warsztaty na temat innowacyjnych metod nauczania i wychowania obywatelskiego.

Plany dotyczące Ukrainy

W roku szkolnym 2003/2004 MTO ma zamiar włączyć kilka szkół na Ukrainie do sieci SZKÓŁ PLUS i zainicjować projekt „Dura lex, sed lex” uczący poszanowania prawa i korzystania z niego na co dzień.

Polskie Stowarzyszenie Edukacji Prawnej

ul. Kredytowa 6 m. 73, 00-062 Warszawa

tel. (0-22) 423 36 12, 423 76 92, fax (0-22) 644 47 18

psep@psep.pl, www.psep.pl

Zakres działania

Stowarzyszenie powstało w 1994 roku i realizuje swoje cele poprzez:

- prowadzenie kliniki „Prawo na co dzień” na Uniwersytecie Warszawskim oraz czterech innych uniwersytetach w Polsce (w Krakowie, Białymstoku, Rzeszowie i Szczecinie)
- prowadzenie projektów edukacyjnych, skierowanych do różnych grup społecznych – w ich ramach PSEP prowadzi szkolenia dla nauczycieli szkół średnich, funkcjonariuszy służby więziennej, bezdomnych, bezrobotnych i in.; są one oparte na najlepszych wzorcach i doświadczeniach ekspertów krajowych i zagranicznych
- kształcenie nauczycieli szkół średnich w celu przygotowania ich do prowadzenia przedmiotu „Prawo na co dzień”, a poprzez to do szerzenia edukacji prawnej wśród młodzieży
- wspieranie realizacji idei praw człowieka
- popieranie przedsięwzięć społecznych i akcji, mających na celu poszerzenie

wiedzy prawnej obywateli, ze szczególnym uwzględnieniem równego statusu kobiet i mężczyzn

– działanie na rzecz reform wymiaru sprawiedliwości i polityki karnej.

Stowarzyszenie współpracuje z krajami byłego ZSRR: Białorusią, Rosją, Ukrainą, Armenią, Kazachstanem, Tadżykistanem, a także z Danią, Wielką Brytanią, Słowacją, Węgrami, Stanami Zjednoczonymi i Republiką Południowej Afryki.

Dotychczasowa współpraca z Ukrainą

Stowarzyszenie współpracuje z organizacjami ukraińskimi od 1998 roku.

Współpraca opiera się na dzieleniu się doświadczeniami – przeważnie z zakresu prowadzenia edukacji prawnej i obywatelskiej oraz rozwoju uniwersyteckich klinik prawnych. Stowarzyszenie współpracowało do tej pory z Uniwersytetami w Doniecku, Iwano-Frankiwsku oraz organizacjami pozarządowymi: Fundacją „Pro Bono”, Fundacją „Oświata Prawna” z Doniecka, Ukraińską Organizacją Społeczną Centrum Rozwoju Demokracji z Kijowa.

Plany dotyczące Ukrainy

Planowany jest wspólny program wraz z Centrum Rozwoju Demokracji z Kijowa oraz Stowarzyszeniem VIT (Grodno, Białoruś), polegający na wprowadzeniu do szkół nowej metodologii nauczania o prawach człowieka.

Południowo-Wschodni Instytut Naukowy

ul. Grodzka 3, 37-700 Przemyśl

tel. (0-16) 678 73 33, fax (0-16) 678 64 95

pwin@c-net.pl, www.pwin.c-net.pl

Zakres działania

Południowo-Wschodni Instytut Naukowy w Przemyślu powstał 2 lutego 1990 roku i jest placówką o statusie organizacji pozarządowej, prowadzącą działalność naukowo-badawczą we współpracy z Ukrainą. Specjalizuje się w problematyce mniejszości narodowych i stosunków narodowościowych

między Polakami a innymi narodami Europy Środkowo-Wschodniej, przede wszystkim Ukraińcami. Prócz działalności badawczej (badania ukrajinoznawcze w szerokim rozumieniu – nie tylko historia, ale i socjologia, antropologia społeczna, politologia, prowadzi szeroką działalność wydawniczą i dokumentacyjną (obszerna biblioteka dokumentująca aktualne badania ukrajinoznawcze).

Dotychczasowa współpraca z Ukrainą

Instytut współpracuje z Ukrainą od 1990 roku.

Prowadzone działania:

- organizacja „Ośrodka informacji o stosunkach polsko-ukraińskich, sytuacji mniejszości ukraińskiej w Polsce i polskiej na Ukrainie” (1997-1998)
- wakacyjne seminaria dla młodych historyków z Polski i Ukrainy „Poznajmy wspólną przeszłość” (1996 i 1997)
- „Partnerstwo na przekór stereotypom. Edukacja historyczna na polsko-ukraińskim pograniczu etnicznym” (1999)
- „Polsko-ukraiński region przygraniczny. Dzieje – doświadczenia – perspektywy”; program wieloletni realizowany w latach 1998-2001
- „Seminarium Narodowościowe” dla uczniów starszych klas szkół średnich – program organizowany corocznie od 1993 do 2002 roku; zajęcia odbywają się w ciągu roku szkolnego w każdy piątek w godzinach wieczornych
- warsztaty dla magistrantów i doktorantów historii Uniwersytetu Lwowskiego; program wieloletni realizowany od 1999 do 2003 roku
- Studium Wiedzy Obywatelskiej. „Współpraca polsko-ukraińska: doświadczenia i perspektywy”; roczny program edukacyjny w 2002 roku – wykłady, seminaria i rozbudowa bazy bibliotecznej

Inne formy współpracy:

- stała wymiana wydawnictw własnych (Instytut wysyła swe książki do kilkunastu uniwersytetów i instytucji naukowych na Ukrainie, w zamian otrzymując od nich wydawnictwa z zakresu nauk humanistycznych. W wydawnictwie In-

stytutu publikują swoje prace naukowcy ukraińscy (seria „Polska-Ukraina. 1000 lat sąsiedztwa”, „Biuletyn Ukrainoznawczy”).

- prace nad przekładami literatury ukraińskiej na język polski i literatury polskiej na język ukraiński. Dotychczas przy wzajemnej współpracy Instytut wydał w przekładzie z języka polskiego na ukraiński: Janusz Kaczmarczyk, *Hetman Bohdan Chmielnicki*, Przemyśl 1996; Józef Łobodowski, *Naród jest nieśmiertelny*, Przemyśl 1999; z języka ukraińskiego na polski: Władysław Lipiński, *Religia i Kościół w dziejach Ukrainy*, Przemyśl 1999; Osip Nazaruk, *Ucieczka ze Lwowa do Warszawy. Wspomnienia ukraińskiego konserwatysty z pierwszej połowy października 1939 r.*, Przemyśl 1999.
- wydawanie prac dotyczących wspólnego dziedzictwa kulturowego Polaków i Ukraińców. Program ten zakłada wydawanie prac pozostających dotychczas w rękopisach (przechowywanych w bibliotekach lub w archiwach). Wydano dotychczas *Słowo o pułku Igorowym* w przekładzie na język polski Iwana Wagilewicza (dziewiętnastowieczny rękopis przechowywany dotychczas w Bibliotece Stefanyka we Lwowie, wydanie 1999); *Polscy pisarze Rusini* wraz z dodatkiem *Łacińscy pisarze Rusini* (dziewiętnastowieczny rękopis przechowywany dotychczas w Bibliotece Ossolineum we Wrocławiu, wydanie 1996); Borys Kudryk, *Dzieje muzyki ukraińskiej w Galicji* (rękopis doktoratu obronionego w latach trzydziestych XX wieku na Uniwersytecie Lwowskim przechowywany w Bibliotece Stefanyka we Lwowie, wydanie 2001); Biskup Innocenty Winnicki, *Ustawy rządu duchownego i inne pisma* (praca przechowywana w Archiwum Państwowym w Przemyślu i Bibliotece Narodowej w Warszawie, wydanie 1998).
- bezgotówkowa wymiana książek, tzw. wymiana międzybiblioteczna. Instytut prowadzi ją z kilkunastoma placówkami na Ukrainie.
- organizacja konferencji naukowych we współpracy z Ukrainą, które odbywały się w Przemyślu lub we Lwowie. W latach 1990-2003 odbyło się 12 konferencji.

Przy organizacji konferencji Instytut współpracował od początku z Towarzystwem Naukowym im. Tarasa Szewczenki we Lwowie, Instytutem Ukrainoznawstwa Uniwersytetu Kijowskiego w Kijowie, Instytutem Ukrainoznawstwa Naro-

dowej Akademii Nauk Ukrainy we Lwowie, Instytutem Historii Cerkwi Ukraińskiego Uniwersytetu Katolickiego we Lwowie, Instytutem Badań Historycznych Uniwersytetu Lwowskiego, Centralnym Państwowym Archiwum Historycznym Ukrainy we Lwowie.

Stowarzyszenie Parlament Młodzieży

ul. Konarskiego 5, skr. poczt. 116, 37-700 Przemyśl
tel. (0-16) 678 58 18, (0) 604 585 598, (0) 604 585 678
parlament@free.ngo.pl, www.free.ngo.pl/parlament

Zakres działania

Stowarzyszenie jest organizacją pozarządową istniejącą od 1995 roku. Zrzesza przede wszystkim młodzież ze szkół ponadgimnazjalnych oraz studentów. Najważniejszymi obszarami działalności są: edukacja europejska, współpraca międzynarodowa i samorządność uczniowska.

Dotychczasowa współpraca z Ukrainą

- Program Rozwoju Ukraińskich Organizacji Proeuropejskich
Głównym celem projektu jest przekazanie organizacjom pozarządowym z terenu Ukrainy kilkuletnich doświadczeń Stowarzyszenia w obszarze tzw. edukacji europejskiej. W ramach projektu zostanie przygotowany komplet materiałów informacyjnych w języku ukraińskim oraz powstanie serwis internetowy, poświęcony integracji europejskiej. Opracowane materiały i serwis internetowy zostaną wydane w formie płyty CD-ROM, która będzie bezpłatnie i bez żadnych ograniczeń rozpowszechniana na terenie Ukrainy.
- Polsko-Ukraińskie Forum Współpracy Młodzieży
Międzynarodowy projekt poświęcony współpracy polskich i ukraińskich organizacji pozarządowych, realizowany w okresie od 1 kwietnia do 30 września 2001 roku. Projekt był złożony z trzech etapów, w których uczestniczyło łącznie ok. 80 osób z Polski i Ukrainy.

- Przygraniczne Warsztaty Samorządowe
Projekt dla trzydziestoosobowej grupy młodzieży z Polski, Ukrainy i Słowacji, poświęcony współpracy transgranicznej i mniejszościom narodowym. Projekt był realizowany w Ruszelczycach k. Przemyśla w dniach 21-23 lutego 1997 roku.
- Polsko-Ukraińska Konferencja „Dialog i Współpraca”
Projekt złożony z trzech części, mający na celu rozwój współpracy polsko-ukraińskiej w kilku obszarach (samorząd, szkoły, młodzież). Głównym organizatorem projektu była Gmina Medyka, a Stowarzyszenie odpowiadało za realizację drugiego etapu projektu, w którym wzięła udział czterdziestoosobowa grupa młodzieży z Polski i Ukrainy.

Stowarzyszenie Szkoła Liderów

ul. Sienkiewicza 12/14, pok. 4D19, 00-944 Warszawa

tel./fax (0-22) 828 64 83, 828 64 05

stowarzyszenie@szkola-liderow.pl, www.szkola-liderow.pl

Zakres działania

Szkoła Liderów powstała latem 1994 roku z inicjatywy profesora Uniwersytetu Oxfordzkiego Zbigniewa Pełczyńskiego, jako autonomiczny program Fundacji im. Stefana Batorego, a później Polskiej Fundacji im. Roberta Schumana. W lutym 1997 roku, po usamodzielnieniu się programu, powstało Stowarzyszenie Szkoła Liderów. Zgodnie z przyjętą w 1999 roku strategią działania prace Stowarzyszenia koncentrują się w trzech nurtach-programach: współpracy międzynarodowej i wymiany doświadczeń, ogólnopolskiej edukacji obywatelskiej oraz aktywizacji i rozwoju regionalnego. Działania te obejmują całą Polskę oraz Ukrainę, Białoruś, Serbię i Federację Rosyjską (obwód kaliningradzki).

Dotychczasowa współpraca z Ukrainą

Szkolenia, na które Stowarzyszenie zaprasza uczestników z Ukrainy organizowane są od 1996 roku, natomiast realizacja programów na terenie Ukrainy zaczęła się w roku 1999.

We współpracy ze lwowską organizacją pozarządową „Dialog Europejski” Szkoła Liderów zorganizowała dwie ukraińskie szkoły dla młodych liderów politycznych i społecznych, dwie szkoły dla młodych działaczy samorządowych, a także współpracowała przy wielu innych projektach, wśród których najważniejsze to „Pomosty Międzymorza” oraz „Białoruska Szkoła Liderów”. Te programy koncentrowały się głównie na przekazaniu polskich rozwiązań w zakresie edukacji obywatelskiej, a także polskich doświadczeń związanych z transformacją ustrojową.

Plany dotyczące Ukrainy

Stowarzyszenie Szkoła Liderów planuje rozwijanie współpracy z Ukrainą poprzez realizację wspólnych programów szkoleniowo-edukacyjnych dla działaczy publicznych, promocję rzetelnej dyskusji o sprawach publicznych i modelu państwa oraz aktywizację społeczności lokalnych.

Stowarzyszenie Wschodnioeuropejskie Centrum Demokratyczne

ul. Szpitalna 5, lok. 16, 00-031 Warszawa
tel./fax (0-22) 827 95 87, 828 03 50, 828 03 89
eedc@eedc.org.pl, www.eedc.org.pl

Zakres działania

Stowarzyszenie Wschodnioeuropejskie Centrum Demokratyczne zostało zarejestrowane na początku 2001 roku. Powstało po usamodzielnieniu się programu białoruskiego Fundacji Instytut na rzecz Demokracji w Europie Wschodniej IDEE, istniejącego od 1994 roku, i w dużym stopniu kontynuuje jego działalność. Prowadzi projekty edukacyjno-szkoleniowe przeznaczone dla dziennikarzy i wydawców prasy regionalnej, nauczycieli i działaczy organizacji pozarządowych. Białoruskie projekty Stowarzyszenia realizowane były we współpracy z Fundacją im. Stefana Batorego, Fundacją Edukacja dla Demokracji, Fundacją IDEE oraz z organizacjami z innych krajów (Litwy, Czech, Słowacji). Stowarzyszenie współpracuje z niezależnymi grupami naukowymi, badawczymi i ośrodkami kul-

turalnymi na Białorusi, wspierając wydawnictwa analityczno-informacyjne. Jest wydawcą informatora *Białoruś – trzeci sektor*. W 2001 roku Stowarzyszenie rozpoczęło realizację projektów analogicznych do białoruskich we współpracy z partnerami ukraińskimi.

Dotychczasowa współpraca z Ukrainą

- pierwszym ukraińskim projektem był prowadzony w latach 2001-2002 we współpracy z Polsko-Ukraińskim Klubem Dziennikarzy „Bez Uprzedzeń” projekt „Skuteczne zarządzanie ukraińskimi mediami drukowanymi”. Jego adresatami byli wydawcy gazet regionalnych i ogólnokrajowych oraz dziennikarze pełniący funkcje związane z reklamą i promocją. Celem projektu było przedstawienie im doświadczeń polskich gazet w zakresie skutecznej reklamy i promocji. W ramach projektu odbyły się dwa seminaria dla dziennikarzy i menedżerów z prasy ogólnokrajowej oraz staże w polskich gazetach ogólnokrajowych i regionalnych, w których wzięło udział ponad 20 przedstawicieli ukraińskiej prasy. W wyniku tego projektu Stowarzyszenie podjęło bliższą współpracę z prywatnymi gazetami regionalnymi, które najbardziej potrzebują profesjonalnej wiedzy z zakresu zarządzania, reklamy, *designu*, dystrybucji i promocji.
- w 2003 roku Stowarzyszenie jest organizatorem szkoleń „Gazeta lokalna jako małe przedsiębiorstwo – polskie doświadczenia dla gazet na Ukrainie”. Partnerem w Polsce jest Stowarzyszenie Gazet Lokalnych, partnerami na Ukrainie są „Żowta Hazeta” z Pottawy i „Ternopilska Hazeta” z Tarnopola. Celem cyklu seminariów, szkoleń, prowadzonych przez trenerów Stowarzyszenia Gazet Lokalnych, oraz wizyt studyjnych w Polsce, jest pomoc wydawcom i dziennikarzom ukraińskich gazet lokalnych w uzyskaniu niezależności finansowej i podniesieniu atrakcyjności ich tytułów. W projekcie bierze udział 30 gazet z miast rejonowych Ukrainy centralnej i wschodniej.
- kolejny projekt realizowany w 2003 roku skierowany jest do organizacji i środowisk młodzieżowych z tych samych regionów. Poprzez seminaria i konkursy małych grantów zostaną one przygotowane do realizacji niewielkich projektów na rzecz lokalnej społeczności. Partnerami koordynującymi działania na

Ukrainie są Towarzystwo Lwa (Lwów) i Związek Ukraińskiej Młodzieży (Kijów), uczestnikami projektu – organizacje z obwodu chmielnickiego, sumskiego, czerkaskiego, winnickiego, tarnopolskiego, żytomierskiego, czernihowskiego i połtawskiego. Celem projektu jest samoorganizacja i aktywizacja młodzieży, wciągnięcie jej w działania na rzecz lokalnej społeczności, a docelowo – współpraca środowisk młodzieżowych z różnych obwodów i koordynacja ich działań.

Plany dotyczące Ukrainy

W następnych latach Stowarzyszenie planuje dalszą pracę ze środowiskami lokalnymi (mediami, organizacjami pozarządowymi, młodzieżą) z Ukrainy centralnej, w miarę możliwości chce rozszerzyć swą działalność na Ukrainę wschodnią.

Towarzystwo Demokratyczne Wschód

ul. Marszałkowska 10/16, m. 25, 00-626 Warszawa
 tel. (0-22) 629 56 90, fax (0-22) 622 41 28
 tdwschod@wp.pl

Zakres działania

Fundacja powstała w 2002 roku. Jest kontynuatorem większości programów Fundacji IDEE, działającej w latach 1991-2002. Ukraina jest podstawowym adresem działań fundacji, zaś siecią informacji objęte są wszystkie kraje WNP.

Dotychczasowa współpraca z Ukrainą

Towarzystwo kontynuuje realizację zadań programu ukraińskiego, zainicjowanego w Fundacji IDEE w 1994 roku.

Wspiera organizacje pozarządowe poprzez przydzielanie małych grantów, szkolenia dla samorządowców i osób z organizacji pozarządowych oraz szkolenia i staże w Polsce w takich dziedzinach jak:

- reforma ekonomiczna, w szczególności kwestie związane z prywatyzacją ziemi
- reforma szkolnictwa: szkolnictwo mniejszości narodowych, współpraca w tej dziedzinie samorządu i organizacji pozarządowych.

Stałymi partnerami są organizacje z Krymu: Fundacja Odrodzenie Krymu, Ukraiński Dom, Krymskotatarska Inicjatywa, Rada Nauczycieli Bakczysaraju i kilkanaście rad rodziców, a także Towarzystwo Lwa ze Lwowa oraz administracja i rada Bakczysaraju.

Plany dotyczące Ukrainy

- Towarzystwo zaczyna wydawać biuletyn dla organizacji pozarządowych z terenu WNP, który będzie zawierał między innymi informacje o ukraińskich organizacjach i pomagał im znaleźć polskich partnerów
- kontynuacja prac z samorządem i organizacjami pozarządowymi na Krymie
- plany zainicjowania Programu Wolontariat na Wschód – wysyłanie wolontariuszy z Polski do organizacji na Ukrainie

Towarzystwo Edukacyjno-Naukowe Ośrodek Myśli Politycznej

Al. Słowackiego 64, Kraków

adres do korespondencji: skr. poczt. 322, 30-960 Kraków

tel. (0-12) 632 33 82; omp@omp.org.pl, www.omp.org.pl

Zakres działania

Ośrodek powstał w 1992 roku i prowadzi działalność edukacyjną, badawczą i popularyzatorską w dziedzinie filozofii politycznej oraz stosunków międzynarodowych i wiedzy o państwie.

Dotychczasowa współpraca z Ukrainą

Ośrodek Myśli Politycznej podejmował problematykę:

- stosunków polsko-ukraińskich w kontekście członkostwa Polski w Unii Europejskiej i NATO (debata „Stosunki polsko-ukraińskie” Kraków 1997, zorganizowana wraz z Instytutem Polsko-Ukraińskim)
- polsko-ukraińskich relacji kulturalnych (Konferencja „Kultura i tożsamość” Warszawa 2001, wraz z Fundacją im. Stefana Batorego)

- historii stosunków polsko-ukraińskich (Konferencja „50. rocznica Akcji Wiśła – czas na przypomnienie, czas na zapomnienie, czas na zamknięcie”, Kraków 1997 wraz z Polską Fundacją im. Roberta Schumana i Instytutem Polsko-Ukraińskim; konferencja „Narody i historia. W stronę nowej Europy Środkowej i Wschodniej”, Kraków 1999)
 - stosunków polsko-ukraińskich i wizerunku Ukraińców w polskiej myśli politycznej (m.in. studia poświęcone myśli politycznej Włodzimierza Bączkowskiego i Leona Wasilewskiego)
- Ponadto OMP poruszał problematykę polsko-ukraińską w swoich przedsięwzięciach edukacyjnych, w ramach programów „Między Niemcami a Rosją”, „W stronę nowej Europy Środkowo-Wschodniej” oraz „Integracja europejska”.

Plany dotyczące Ukrainy

W 2004 roku planowana jest kontynuacja dotychczasowych prac, ze szczególnym naciskiem położonym na kwestię stosunków polsko-ukraińskich po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej.

Towarzystwo Przyjaciół Tworek *Amici di Tworki*

ul. Partyzantów 2/4, 05-802 Pruszków
tel. (0-22) 758 63 71, fax (0-22) 758 75 70
m-paluba@go2.pl

Zakres działania

Towarzystwo powstało w 1994 roku. Swoje działania prowadzi w Polsce i za granicą (Dania, Belgia, Niemcy, Ukraina).

Główne zadania:

- działalność na rzecz respektowania praw osób psychicznie chorych
- przeciwstawianie się dyskryminacji i społecznej izolacji osób psychicznie chorych
- promocja twórczości osób psychicznie chorych

Dotychczasowa współpraca z Ukrainą

Towarzystwo współpracuje z Ukrainą od 9 lat. Podejmowane zagadnienia (w formie warsztatów i konferencji szkoleniowo-naukowych):

- prawa osób psychicznie chorych
- psychiatria środowiskowa
- rola organizacji pozarządowych działających na rzecz osób psychicznie chorych i ich rodzin
- rehabilitacja psychiatryczna w projektach „Razem w sztuce i życiu” oraz „Być razem i żyć razem”
- osoby chore psychicznie w środowisku
- pomoc ku samopomocy
- światowy program „Schizofrenia – Otwórzcie Drzwi”

Partnerzy ukraińscy:

Ukraińskie Towarzystwo Psychosocjalnej Rehabilitacji, Regionalne Psychiatryczne Towarzystwo Galicyjskie, Klinika i Szpital Psychiatryczny Lwów.

Plany dotyczące Ukrainy

- tworzenie na Ukrainie środowiskowych otwartych form wsparcia rehabilitacyjno–pomocowego dla osób chorych psychicznie
- wdrażanie programu „Schizofrenia – Otwórzcie Drzwi”

Wspólnota Kulturowa „Borussia”

ul. Wyzwolenia 2/7, 10-106 Olsztyn

tel. (0-89) 523 72 93, tel./fax (0-89) 534 00 26

borussia@rubikon.pl, borussia@free.ngo.pl, www.free.ngo.pl/borussia

Zakres działania

Stowarzyszenie Wspólnota Kulturowa „Borussia” z Olsztyna działa od 1990 roku na rzecz budowania i pogłębiania kultury dialogu i tolerancji między osobami różnych narodowości, wyznań i tradycji. Poprzez realizowane przez nas projekty

edukacyjne dla dorosłych i młodzieży (konferencje, seminaria, warsztaty i obozy), działalność wydawniczą i kulturalną propagujemy ideę zjednoczonej Europy. Odwołując się do wielokulturowego dziedzictwa regionu Warmii i Mazur, dawnych Prus Wschodnich, staramy się kreować i promować szeroko zakrojone działania edukacyjne na rzecz budowania społeczeństwa obywatelskiego, wspólnie z partnerami z Austrii, Białorusi, Estonii, Francji, Litwy, Niemiec, Rosji i Ukrainy.

Dotychczasowa współpraca z Ukrainą

W 1995 roku stowarzyszenie nawiązało współpracę z organizacjami pozarządowymi na Ukrainie. W latach 1996–1998 ukraińscy studenci z Towarzystwa Lwa ze Lwowa uczestniczyli w projektach edukacyjnych dla młodzieży z Polski, Niemiec i Ukrainy organizowanych przez stowarzyszenie (obozy konserwatorskie, których celem była renowacja dawnych cmentarzy z I wojny światowej i przywracanie ich krajobrazowi kulturowemu regionu: Łyna koło Nidzicy 1996, 1997; warsztaty muzyczno-ekologiczno, Sorkwity 1995; obóz „Wyspa dzieci”, Łyna 1997, 1998).

Towarzystwo Lwa było również partnerem w organizacji warsztatów „Polacy – Ukraińcy. Historie zapomniane, historie przeżywane” (Krukłanki koło Giżycka, 18–23 maja 1999) z edukacyjnego cyklu seminariów dla nauczycieli, które od 1996 roku organizuje „Borussia”. Spotkanie zostało przygotowane wspólnie z Liceum Ogólnokształcącym z Ukraińskim Językiem Nauczania w Górowie Iławeckim. W warsztatach uczestniczyli nauczyciele z Warmii i Mazur oraz Ukrainy, jak również nauczyciele ze szkół ukraińskich w Polsce oraz nauczyciele pochodzenia polskiego z Ukrainy. Warsztaty miały za zadanie – obok wyjaśniania kwestii spornych ze wspólnej historii polsko-ukraińskiej – również ukazanie przejawów współpracy i zgodnego współżycia obu narodów w przeszłości oraz perspektyw na przyszłość.

Materiały ze spotkania w Krukłankach, uzupełnione o teksty pisarzy i nauczycieli z obu krajów zostały opublikowane w roku 2001 w serii „Tematy” (*Tematy polsko-ukraińskie*, red. Robert Traba, Olsztyn 2001).

Na zaproszenie Europejskiego Centrum Młodzieży z Równego (Ukraina) „Borussia” uczestniczyła w organizowanej w czerwcu 1999 roku w Równem konferencji „Rola organizacji młodzieżowych w kształtowaniu społeczeństwa obywatelskiego”, poświęconej współpracy między Ukrainą i Polską. Przedstawiciele

Centrum – studenci z Równego byli uczestnikami warsztatów polsko-niemiecko-ukraińskich „Walczy my ze stereotypami” (Żywy koło Giżycka, 1999).

Udział w podróży studyjnej na Ukrainę zorganizowanej na przełomie lutego i marca 2000 przez Fundację im. Stefana Batorego zaowocował nawiązaniem współpracy z Centrum Technologii Humanistycznych „AHALAR”, organizacją z Czernichowa koło Kijowa. Młodzież z tej organizacji uczestniczyła w roku 2000 w polsko-niemiecko-ukraińskim projekcie „Wyspa dzieci” w Napiwodzie koło Nidzicy.

„Wyspa dzieci” to cykliczny, coroczny projekt o charakterze socjalnym, organizowany przez WK „Borussia”. Uczestnicy obozu organizują zajęcia wakacyjne w formie gier i zabaw, zajęć plastycznych oraz nauki języka ukraińskiego i niemieckiego dla dzieci z regionów objętych strukturalnym bezrobociem. W sierpniu 2001 i 2002 roku obóz „Wyspa dzieci” został zorganizowany w Dubeninkach koło Gołdapi, wspólnie z niemiecką Inicjatywą Chrześcijan dla Europy (Drezno) oraz ukraińskim Wołyńskim Centrum Resursów (Równe). W czasie obozu uczestnicy zajmowali się także renowacją i uporządkowaniem cmentarza z I wojny światowej.

Inne projekty młodzieżowe przygotowane z partnerami ukraińskimi to:

- lipiec 2001 – „Upiorny całun – Mürbe Schleier”, warsztaty teatralne w Węgajtach, zorganizowane wspólnie z Teatrem Wiejskim Węgajty; uczestniczyła w nich młodzież z Polski, Niemiec i Ukrainy (Wołyńskie Centrum Resursów z Równego)
- lipiec 2001 – sptyw kajakowy Czarną Hańczą; uczestniczyła w nich młodzież z Polski, Niemiec i Ukrainy (Wołyńskie Centrum Resursów)
- latem 2003 młodzież z Ukrainy (Wołyńskie Centrum Resursów) wzięła udział w obozie „Wyspa dzieci” (Waplewo koło Olsztyńka).

Problematyka ukraińska ma również swoje stałe miejsce na łamach pisma „Borussia. Kultura. Historia. Literatura”.

Grupa „Zagranica”

Grupa „Zagranica” jest koalicją polskich organizacji pozarządowych, działających poza granicami kraju.

Stalą współpracę polskich organizacji pozarządowych działających za granicą zapoczątkowała konferencja „NATO, Unia Europejska, Europa Środkowa i Wschodnia. Organizacje pozarządowe w polskiej polityce zagranicznej”, przygotowana przez Fundację im. Stefana Batorego we współpracy z Ministerstwem Spraw Zagranicznych (Falenty, grudzień 1999).

Pierwsze spotkanie organizacji w ramach Grupy odbyło się 26 marca 2001 roku.

Działania Grupy obejmują:

- wspieranie wymiany informacji i doświadczeń pomiędzy polskimi organizacjami pozarządowymi działającymi poza granicami kraju oraz wprowadzanie wspólnych standardów ich pracy,
- rozwijanie współpracy polskich organizacji pozarządowych z innymi sektorami (z MSZ i placówkami dyplomatycznymi, z mediami),
- wywieranie wpływu na formułowanie i sposób realizowania polskiej polityki zagranicznej wobec krajów, w których zaangażowane są polskie organizacje pozarządowe, oraz na politykę udzielania przez Polskę pomocy rozwojowej,
- ułatwianie kontaktów między polskimi organizacjami pozarządowymi a ich potencjalnymi partnerami ze Wschodu,
- nawiązywanie kontaktów i współpracy z pokrewnymi porozumieniami i ko-

- alicjami organizacji pozarządowych w innych krajach (w tym z europejską platformą organizacji pozarządowych zajmujących się pomocą rozwojową) oraz z instytucjami Unii Europejskiej, z zamiarem wplywania na europejską politykę pomocy rozwojowej i czynnego uczestniczenia w jej realizowaniu,
- upowszechnianie informacji o działalności polskich organizacji pozarządowych, poza granicami kraju, i zabieganie o jej wsparcie ze strony opinii publicznej.

Dotychczas organizacje tworzące Grupę „Zagranica”:

- przygotowały dokument *Dobra praktyka w pracy polskich organizacji pozarządowych za granicą*, wyznaczający normy postępowania przy realizacji programów międzynarodowych, a przyjęty przez kilkadziesiąt polskich organizacji pozarządowych pracujących w Europie Wschodniej i Azji Centralnej,
- podjęły inicjatywę „Partnerstwo dla polityki zagranicznej”, w ramach której opracowały skierowane do polskich władz postulaty, dotyczące między innymi prowadzenia konsultacji i współpracy pomiędzy organizacjami pozarządowymi a państwowymi ośrodkami polityki zagranicznej, udziału organizacji w planowaniu i świadczeniu przez Polskę pomocy rozwojowej oraz sposobów jej finansowania; przedstawiony dokument został zaakceptowany przez Ministra Spraw Zagranicznych RP,
- uczestniczyły w pracach powołanej przez MSZ (zgodnie z postulatami przedstawionymi przez organizacje) Rady do spraw współpracy z organizacjami pozarządowymi oraz w konsultacjach dotyczących polskiej pomocy zagranicznej i zasad jej finansowania,
- wzięły udział w konsultacjach dotyczących zmian statutu Fundacji „Wiedzieć Jak” – pierwszej polskiej instytucji powołanej w celu wspierania ze środków publicznych rozwoju demokracji w krajach postkomunistycznych – i rekomendowały członka do jej Rady,
- zajmowały oficjalne stanowisko w sprawach międzynarodowych, leżących w polu ich zainteresowania – takich jak ograniczanie swobody działania organizacji pozarządowych na Białorusi czy polska polityka wizowa wobec sąsiadów ze Wschodu,
- zorganizowały konferencję „Dyplomacja społeczna” (Warszawa, 26-27 czerwca

- 2002), poświęconą roli organizacji pozarządowych w stosunkach międzynarodowych; brały udział w Forum Ekonomicznym w Krynicy (5-7 września 2002); przygotowały seminarium „Polskie organizacje pozarządowe działające za granicą. Perspektywy współpracy po wejściu Polski do UE” (31 marca – 1 kwietnia 2003),
- przedstawiały działalność polskich organizacji pozarządowych pracujących za granicą podczas spotkań z przedstawicielami Ministerstwa Spraw Zagranicznych, Sejmową Komisją Spraw Zagranicznych, polskim korpusem dyplomatycznym, gośćmi zagranicznymi (premierem Ukrainy Wiktorem Juszczenką, uczestnikami odbywającej się w Warszawie konferencji OBWE), a także podczas spotkań otwartych,
 - założyły internetowy serwis www.go2east.ngo.pl, poświęcony działalności polskich organizacji pozarządowych pracujących za granicą,
 - wspólnie z Towarzystwem Wzajemnej Informacji opracowały bazę danych o organizacjach pozarządowych z Europy Wschodniej oraz bazę danych o działalności krajowych organizacji pozarządowych poza granicami Polski (w lipcu 2003 baza liczyła ponad 500 wpisów),
 - wydały CD-ROM informujący o pracy Grupy „Zagranica” oraz działalności krajowych organizacji pozarządowych poza granicami Polski oraz broszury *Partnerstwo dla polskiej polityki zagranicznej i Międzynarodowa działalność polskich organizacji pozarządowych*, a także publikację *Social Diplomacy. The Case of Poland. International Activity of Polish NGO's and Their Dialogue with Government*, stanowiącą wybór tekstów zawartych w polskich wersjach,
 - przygotowały wystawę poświęconą międzynarodowej działalności polskich organizacji pozarządowych, kilkakrotnie prezentowaną zarówno w kraju, jak i za wschodnią granicą.

